
Mayerling-Dramaet

(Kongekomedien)

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Mayerling-Dramaet	4
(Kongekomedien)	4
Metadata om værket	4
Titel	6
1. Akt: Første Akt, 1. Scene	7
2. Akt: Første Akt, 2. Scene.	15
3. Akt: Anden Akt, 1. Scene.	46
4. Akt: Anden Akt, 2. Scene.	52
5. Akt: Anden Akt, Scene 3.	60
6. Akt: Tredie Akt.	76

Mayerling-Dramaet

(Kongekomedien)

Kilde Indskrivning af Kaj Munks oversættelse af Maxwell Andersons *The Masque of Kings*, som i en maskinskrevet version findes på Det kgl. Bibliotek, Dramatisk Bibliotek, suffløreksemplar fra Folketeatret.

Indledning

År 1938 stod utvivlsomt i Kaj Munks tegn. *En Idealist* havde igen premiere på Det kgl. Teater, og denne gang blev det en stor succes. Skuespillet *Han sidder ved Smeltediglen* blev færdigt i begyndelsen af året og opført på Folketeatret i slutningen af august, og i november havde nationalscenen premiere på *Diktatorinden*. Munk blev desuden gjort til Studenterforeningens Æreskunstner, han skrev talrige avisartikler, udgav essaysamlingen *Himmel og Jord*, holdt foredrag, gjorde flere rejser til udlandet og blev på godt og ondt genstand for megen omtale. I denne hektiske periode påtog han sig bl.a. at oversætte Maxwell Andersons *The Masque of Kings* til Folketeatret. Ifølge dets direktør, Thorvald Larsen, “voldte arbejdet aabenbart kvaler og tog for meget af digterens tid”. Denne oversættelse var i hvert fald særdeles tro mod sit ophav. Det ville derfor være forkert at opfatte Munk som forfatter til værket. Når skuespillet alligevel medtages her, skyldes det, at der i dets lyriske passager med fast versform ses en vis frihed og kreativitet i forhold til det engelsksprogede udgangspunkt, sådan at man med rimelighed kan sige, at Munk har sat sit eget aftryk herpå. Yderligere kan Maxwell Andersons *The Masque of Kings* (1936) siges at være beslægtet med Munks egen dramatik på en række andre områder, ikke mindst det politiske.

Skuespillet handler om den østrigske kejser Frans Josef I. (1830-1916) og arvtageren, Kronprins Rudolfs (1858-1889) forelskelse i baronesse Marie Alexandrine Freiin von Vetsera (Maria Vetsera) (1871-1889), der resulterede i det unge pars fælles selvmord på jagtslottet Mayerling 30. januar 1889. De historisk-politiske emner, herunder bl.a. tronfølge-intriger og politisk magtkamp, ses flere andre steder i Munks dramatik, bl.a. *Operationen* (1920/1921), *Kardinalen og Kongen* (1929), *Fru Koltchak* (1934), *Diktator-*

inden (1937) og ikke mindst *Cant* (1931), der handler om Henrik 8.s 'arvtagerproblem'. Genremæssigt er skuespillet et historisk-politisk drama.

Munks "oversættelses-stykke" udgives her for første gang.

Mayerling-Dramaet

Kongekomedien

Personerne:

Kejser Franz Josef

¹Kejserinde Elisabeth

²Kronprins Rudolf

³Marie Vetsera

⁴Ærkehertug Johan af Toscana

Kaptajn Koinoff

Grev Taafe

⁵Grev Hoyes

⁶Loschek, Tjener hos Rudolf

⁷En Tjener hos Kejseren

Bratfisch

⁸Baron von Neustadt

Baronesse von Neustadt

Første Dame

Anden Dame

Første Herre

Anden Herre

Redaktør Sceps

---

¹*Kejser Franz Josef*: Frans Josef 1. (1830-1916) - kejser af Østrig 1848-1916 og konge af Ungarn 1867-1916. Trods vanskelighederne ved at holde sammen på et udstrakt rige med forskellige nationale interesser samt familiens egne problemer og tragedier lykkedes det Kejser Josef at være regent i 68 år. Frans Josef tilhørte Habsburgerne, en indflydelsesrig europæisk fyrsteslægt, der kan spores tilbage til 900-tallet, og som er opkaldt efter borgen Habichtsburg i Schweiz. I 1273 valgtes grev Rudolf til tysk konge, og han erhvervede store dele af det nuværende Østrig, som blev slægtens kerneområde. Habsburgerne var bl.a. indehavere af den tysk-romerske kejserværdighed (1452-1806) og beholdt magten i Østrig til monarkiets fald 1918. [DSD]

²*Kejserinde Elisabeth*: Elisabeth af Bayern (1837-1898) blev i 1854 gift med Kejser Franz Josef 1. og blev derved kejserinde af Østrig og dronning af Ungarn fra 1867. Elisabeth, eller Sissi blandt venner og familie, havde det svært ved hofflivet og levede et ensomt, isoleret liv, som dog endte pludseligt, da en italiensk anarkist myrdede hende i Geneve. [DSD]

³*Kronprins Rudolf*: Rudolf (1858-1889) - østrigsk kronprins, som politisk stod i opposition til faderen, Franz Josef 1., kejser af Østrig, konge af Ungarn. Rudolf blev nedbrudt både psykisk og fysisk af de mange konflikter og endte med at begå selvmord 30. januar 1889 på jagtslottet Mayerling sammen med sin elskerinde Marie Vetsera. Rudolf var i 1881 blevet gift med den kun 17-årige Prinsesse Stefanie af Belgien (1864-1945). [DSD]

⁴*Marie Vetsera*: Marie Alexandrine Freiin von Vetsera (Maria Vetsera) (1871-1889), datter af Baron Albin von Vetsera og den rige bankdatter fra Konstantinopel, Helene Baltazzi (1847-1925). Baronesse-bankdatteren var Kronprins Rudolfs elskerinde, og de begik selvmord sammen natten mellem d. 29. og 30. januar 1889. Det tragiske og mystiske selvmord har afstedkommet megen spekulation og dannet grundlag for regulære konspirationsteorier. [MAY]

⁵*Grev Taafe*: Grev Eduard von Taafe (1833-1895), østrigsk politiker og ministerpræsident. [BOE]

⁶*Grev Hoyes*: Josef Hoyos-Sprinzenstein (1839-1899) var kronprinsens jagtkammerat og ungarer. [MAY]

⁷*Loschek, Tjener hos Rudolf*: Johann Loschek (1845-1932) var kronprinsens kammertjener. [MAY]

⁸*Bratfisch*: Josef Bratfish (1847-1892) var "Wienerlied-sänger" (en slags folkesanger) og Kronprins Rudolfs yndlingskusk. [MAY]

⁹En Pige
Den kgl. Vagt

1. Akt: Første Akt, 1. Scene

Hjørne i Kejser Franz Josefs Arbejdsværelse i Wien. Sent en Aften i Januar 1889. Kejseren arbejder ved en høj Pult, hvorover Voxlys brænder. Ved et Bord staar Kaptajn Koinoff.

- (1) Franz Josef: Videre! Videre, Mænd! Jeg kan godt høre paa Dem, mens jeg arbejder.
- (2) Koinoff: Javel, Deres Majestæt.
- (3) Franz Josef: Eller skal jeg fortælle Dem, hvad De skulde til at sige? (*aabner en konvolut*) En skvalderhovedet Bastard, Ærkehertug Johan af Toscana — — er det rigtigt?
- (4) Koinoff: Ja, Deres Majestæt.
- (5) Franz Josef: — vil i Nat konferere med Ærkehertug Rudolf. Sammen med ham vil der — lad mig se — optræde en kendt radikal Redaktør, Sceps, en blødhjernet Familiefader, der er besjælet af Forvisningen om, at hele Verden kan bringes i Lave ved den simple Manøvre, at man vender op og ned paa alting, altsaa ogsaa paa den kejserlige Flaade, Byens Vandforsyninger og hans egen Sauceskaal. Konferencen bæres endvidere med Tilstedeværelsen af en ung Militærekspert, en viss Kaptajn Koinoff, altsaa Dem, og Mødet finder Sted — skal vi sige i Ærkehertug Johans Bopæl?
- (6) Koinoff: Nej, Deres Majestæt, i Kronprins Rudolfs Gemakker.
- (7) Franz Josef: Du godeste! I selve Slottet her! (*Det banker paa Døren, og en Tjener skiller Portièren.*) Du ved selvfølgelig, at jeg ikke kan forstyrres her paa denne Tid af Aftenen?
- (8) Tjeneren: Javel, Deres Majestæt.
- (9) Franz Josef: Er der død nogen? Eller ved at dø?
- (10) Tjeneren: Nej, Deres Majestæt.
- (11) Franz Josef: Der er sket en Ulykke i Riget, som jeg omgaaende maa have Underretning om?
- (12) Tjeneren: Nej, Deres Majestæt.
- (13) Franz Josef: Saa husk for Fremtiden Ordren.
- (14) Tjeneren: Deres Majestæt, Kejserinden ønsker at tale med Dem.

---

⁹Redaktør Sceps: Moritz Szeps (1835-1902), østrigsk journalist og bladmand. Szeps arbejdede bl.a. som redaktør ved den liberale avis Neues Wiener Tagesblatt, hvori vennen Kronprins Rudolf udgav sine politiske og kritiske artikler. [BOE]

- (15) Franz Josef: Kejserinden? Hvor er Kejserinden?
- (16) Tjeneren: I Modtagelsessalonen, Deres Majestæt. (*Pause*) .
- (17) Franz Josef: Jeg vil modtage hende straks. (*Tjeneren ud.*) Gaa ud gennem mit Gemak. Jeg forstaar, at I tre skal drøfte Indførelsen af en moderne Regeringsform.
- (18) Koinoff: Det er det hele, Deres Majestæt.
- (19) Franz Josef: Denne Vej. (*Fører Koinoff ud. Tjeneren viser Kejserinden ind og forsvinder.*) Oh, hvilken Ære!
Du ser en Arbejder midt i hans Slæb.
En Smule støvet, frygter jeg, og slidt.
Vil du ta' Plads? Jeg staar helst.
Al den Motion, jeg faar, er blot at bukke
Mig efter, hvad jeg taber.
(*bukker sig for at tage et Brev op, der er faldet ned.*)
- (20) Elisabeth: Tak. (*sætter sig*) . Blot ikke jeg kommer til Besvær!
- (21) Franz Josef: I tretten Aar,
om ret jeg mindes, overskred du ikke
den Tærskel der. Du sagde, — hvis da stadig
jeg husker ret — du vilde aldrig komme
alene til mig mere, før jeg havde
besvaret dig et Spørgsmaal. Det er ikke
besvaret. Men jeg skulde visselig
ha' travlt, min kære Cissie¹⁰, havde ikke
jeg Tid til dig.
- (22) Elisabeth: Det er for sent at bjerge,
hvad Floden for saa mange Aar tilbage
drog med sig ud i Havet. Jeg har gaaet
forbi din Dør i nogle tusind Nætter —
lyttet — og gaaet igen — men Øjeblikket
kom aldrig.
- (23) Franz Josef: Hvis der er noget, som du ønsker af mig — —
stod hele Verden i mit Forgemak,
kom du først ind.

---

¹⁰Cissie: Elisabeths kælenavn. Skrives normalt "Sissi".

- (24) Elisabeth: Endnu?
- (25) Franz Josef: Jeg ved det jo,
du har mig ikke længer kær, men jeg
har dig kær og vil ha' dig kær, utvivlsomt
saalænge Hjertets Pumpe er i Gang.
- (26) Elisabeth: Dengang for længe siden, da du tog mig
og gjorde mig til Kejsesinde — aah,
det var en lykke, en utrolig Lykke
for Yngstedatteren af Wittelsbachs
skandaliserede ligeglade Hus,
hvis Medgift var en Smule Skønhed
visnende i Kejserslottets Lys.
- (27) Franz Josef: Den visned ikke,
og gør det aldrig, tror jeg.
- (28) Elisabeth: Lad det være!
Saa gik der for sig Ting, som aldrig tilgi'es
af mig, af dig, hvor højt du elsker mig, —
hvor dybt saa Tiden end har dækket dem.
- (29) Franz Josef: Nej, det er sandt. Og det var det, du kom for
at sige mig?
- (30) Elisabeth: Nej, Franz, min Hjerne
er ganske klar, selv om du muligt ofte
har tvivlet paa det disse sidste Aar.
Og ikke uden Grund. Jeg kom —, to Ting
er levnet fra vor Ungdoms Skibbrud: Riget
og Rudolf, som skal herske over det,
om alt gaar vel. Men bli'r det ved at gaa
som nu, da frygter jeg, vi mister begge.
- (31) Franz Josef: Hvordan?
- (32) Elisabeth: En Arving gav jeg dig, min Gave,
min eneste, men ingen Kejser drømte
sig bedre Søn at gi' sin Krone til.

Højsindet, af sin Alder mer end klog,
blid og dog mandig, ivrig for at tjene,
elskende Retfærd. Har jeg overdrevet?

(33) Franz Josef: Nej.

(34) Elisabeth: Men nu er han tred've. Og det er, som
er Furier¹¹ begyndt at slide i ham.
Maaske vi kriges i hans Blod, vi to.

(35) Franz Josef: Nuvel — og Rudolf?

(36) Elisabeth: Der er nyt fra Ungarn,
som ængster mig. Et Folk, som elsker Frihed.
Kun ved Erobring er det blevet vort.
Tildels fordi han er min Søn, og mig
betragter de som Ven, til dels fordi han
er Talsmanden for alle deres Ønsker,
har Ungarns Folk bestandig elsket Rudolf,
han kunde holde dem i Riget for dig.
Saa tænkte jeg: sæt Rudolf over Ungarn!

(37) Franz Josef: Som Konge?

(38) Elisabeth: Ungarns Konge.

(39) Franz Josef: Finder du
mig tjenlig snart til aftægt¹²?

(40) Elisabeth: Nej, men hans
bli'r det jo dog alligevel engang.
Skal først som aldrende han faa Mands Gerning,
naar han af Lediggang og Lystenhed er
brændt ud og hulet ud — og al hans Tro — —

---

¹¹*Furier*: Ifølge den romerske mytologi er en furie en ond ånd i kvindeskikkelse, hjemmehørende i dødsriget. Furier kaldes også hævn gudinder. [ODS & DSD]

¹²*aftægt*: Ordet en almindelig brugt ordning på landet i ældre tid, som gik ud på at sikre forsørgelsen af overdrageren af en fast ejendom. En aftale om aftægt indebar ofte, at den nye ejer sikrede den tidligere ejer en gård eller bolig i tilknytning til ejendommen og visse ydelser, så længe denne og/eller ægtefællen var i live. [ODS & DSD]

- (41) Franz Josef: Du har vel talt med Rudolf?
- (42) Elisabeth: Nej.
- (43) Franz Josef: Jeg tror dig.
En Løgn har du vist endnu aldrig sagt mig.
Naar har du set ham sidst?
- (44) Elisabeth: Det var igaar.
- (45) Franz Josef: Talt med ham? Som en Moder med sin Søn?
Det har Du næppe i det sidste Aar vel?
- (46) Elisabeth: Nej. Det er vistnok endnu længere siden.
- (47) Franz Josef: Saa lad mig gi' dig lidt Besked om Rudolf.
Jeg har et Brev her fra Hans Hellighed.
Det gav i Morges *mig* Besked. Vor Søn
har ansøgt Paven om at faa erklæret
sit Ægteskab ugyldigt, saa det atter
kan staa ham frit at gifte sig, utvivlsomt
med denne Tøs Vetzera. Tilstaa maa
selv du, det vilde stinke kongeligt
fra det nyfødte Lands nyfødte Hof
midt i Europa.
- (48) Elisabeth: Ja.
- (49) Franz Josef: Det var Punkt 1.
Punkt 2: Et Baal, tilrettelagt, er Ungarn,
og Rudolf skulde sætte Gnisten til
med Sammensvorne til at gøre ham
til Konge, feje mig til Side som
den gamle Hr. Kontorius jeg er,
unde mig Østrig, hvis jeg brød mig om det,
men Ungarn Rudolfs strax — du vidste dette?
- (50) Elisabeth: Nej.

- (51) Franz Josef: Men jeg vidste det! Saa godt som nogen!
Ved altid mere, end de tror, jeg ved.
Sig Rudolf dette, hvis du vil ham vel,
samt at hans hede Venner bør slaa koldt Vand
i Blodet — skal det ikke koge over.
- (52) Elisabeth: Begyndte Rudolf? Var det ham, det kom fra?
- (53) Franz Josef: Det ved jeg endnu ikke ganske nøje,
det er sandsynligt, naar men tænker paa
de Ting, som han har skrevet, og de Venner,
han omgaas, og de Møder, som han holder.
Men skal jeg være ærlig, ved jeg ikke,
hvor stor en Del af Værket, der er hans.
- (54) Elisabeth: Var det nu saa, at Ungarn ønsker det,
at Ungarn ønsker ham — til Konge altsaa —
du vilde sige Nej?
- (55) Franz Josef: Hvad andet ønsker
et Land end det, som det faar Paalæg om?
- (56) Elisabeth: Da vi var unge, linded du for min Skyld
engang dit Greb om Ungarn ...
- (57) Franz Josef: Da vi mødtes
for første Gang — ja, du var ikke 17
og af en Skønhed som en mat Krystal
saa langt udover, hvad en gammel Mand
formaar at finde Udtryk for — en Mand,
der har for længe siden gjort sig til
sit Riges Kontorist og mistet Evnen
til smukke Ord. Jeg elskede dig straks.
Og vi blev gift, og som et Kornmodsglimt
¹³svandt Aaret for os, men da saa jeg bag
dit Ansigts Smil og fandt — en Lovløshedens
leende Djævel, stærkere end jeg,
langt klogere, letsindig som et Barn,

---

¹³*Kornmodsglimt*: Kornmodsglimt betegner glimt eller genskin af fjerne lyn i horisonten uden hørlig torden og ses især i august, når kornet er modent. [ODS & DSD]

men med en Dæmons Krav. Hvergang du rørte
en Haand, har du gjort Kejserdømmet Skade,
gjort hele dets Autoritet til Latter,
og med en Engels Blik, en Engels Stemme
forledt mig til en Række Fejlgreb, som
jeg bøder for den Dag idag. Og Rudolf
blev født, og se, han var sin Mors Barn,
igen en Ærkeengels Smil og Tunge,
og med en Djævels Sind, en Wittelsbach¹⁴.
Jeg elsked ham, som dig. Omtrent som dig.
Han hader og forraader mig, og jeg —
jeg elsker ham. Mit hele lange Liv
gaar med at trampe paa mit eget Hjerte —
for Rigets Skyld — i dette Kammers Støv
og stilhed, her, hvor ingen træder ind.
Gaa saa! Mit arbejde' venter!

(58) Elisabeth: Jeg skal ikke,
skal aldrig spørge mere.

(59) Franz Josef: Jeg har været
taalmodig imod Rudolf — og bli'r ved.
Han er min Søn. Men da du tog dit Legem,
dit, Kejsrerindens, Legeme, og lagde
det ned ved Siden af en fremmed Mand
og tog ham til dig — da jeg hørte dette,
det var mig, som min egen Død jeg hørte
paa Vandring gennem Slottets øde Gange,
skridtende mine Dage af — og uden
Haab om at kunne vente andre Skridt.

(60) Elisabeth: Du var den første paa den Vej. Husk det.
Nu har du gaaet og tygget paa din Hævn
saamange Aar. Nu maa det være nok.
Franz, hvor er Imry?

(61) Franz Josef: Der, hvor du aldrig
faar ham at se, og næppe heller bryder

---

¹⁴Wittelsbach: Navn på tysk fyrsteslægt, der kan føres tilbage til markgreve Luitpold af Bayern (d. 907). I den bayerske arvefølgekrig, en konflikt mellem Østrig (Josef II.) og Preussen (Frederik II.) om Bayern 1778-79, som opstod, da den bayerske linje af huset Wittelsbach uddøde i 1777, endte Østrig som den store taber. [DSD]

dig om at se ham. Ikke just et Sted
for Elskende. (*hun viger et Skridt*) .

(62) Elisabeth: Godnat!

(63) Franz Josef: Godnat!

(64) Elisabeth: De Skridt,
du hører rundt i Gangene, er ikke
din Død, men kun en Pige, du engang
holdt meget af, og som er blevet gammel
og søvnløs, og nu haster frem mod Enden
af den saa alt for lange Korridor.
Sejgt er det Stof, som du er skabt af, mere
end mit og Rudolf, — overleve os,
det vil du, og naar du faar os begravet,
saa bli'r der stille i de øde Rum.
(*ud gennem portièren*¹⁵. Franz Josef griber efter Dokumentbunken paa Pulten, men
lægger den fra sig med Øjnene mod Gulvet.)

(65) Grev Taafe: (*ind*) Deres Majestæt.

(66) Franz Josef: Naa? Ja, Taafe.

(67) Taafe: De bød mig komme umeldt ind, saasnart det
var sikkert, at Vetzera-Tøsen havde
indfundet sig alene hos Prins Rudolf.

(68) Franz Josef: Saa lad os gaa.
(*tager et Skridt, men maa standse og støtte sig til Bordet*) .

(69) Taafe: Bli'r Majestæten uvel?

(70) Franz Josef: Betyder intet (*sætter sig*) . De gaar med mig, Taafe!
Er de alene sammen?

(71) Taafe: Ja, en Stund
Skønt det er sagt mig, ogsaa Ærkehertug
Johan vil gæste ham.

---

¹⁵*portièren*: Kommer af det franske "porte" (dør) og betegner et dørforhæng. [ODS]

- (72) Franz Josef: Vil Ærkehertug
Johan?
- (73) Taafe: Det er om Ungarn, Ja man skulde
jo troet, at han havde nok i Damen.
Men hvad kan ikke Ungdom gabe over?
Amourer¹⁶ og Intriger efter Midnat.
Og sove? Tak, det kan vi senere,
kan sove og la' Vækkeuret ringe.
– men det er ubelejligt nok.
- (74) Franz Josef: Sig intet
om Ungarn. Eet ad Gangen. Damen først. —
Jeg vilde stige ned i Nat i Graven,
og la' dem stoppe Mund og Øren til
med Jord, blot for at ha' en anden Søn.
Gud sende mig den visdom, jeg behøver,
for at faa frelst mit Rige fra min Søn.
Jeg har det bedre. Vi kan gaa.
(*De gaar ud.*)

Tæppe.

2. Akt: Første Akt, 2. Scene.

Et Værelse, — halvt Dagligstue, halvt Arbejdsværelse, i Kronprins Rudolfs Gemakker i Hofburg¹⁷. Dør tilhøjre fører til et Venteværelse. Dør i Baggrunden til det Indre af Gemakkerne og Soveværelset. I Baggrunden tilhøjre en Pult under en Reol, med en Hjerneskal grinende mellem Skrivematerialerne. I Baggrunden tilvenstre brænder en Ild i Kaminen. I den venstre Væg er høje franske Vinduer. Over Pulten hænger et Portræt af Rudolfs Mor, Kejserinde Elisabeth som ung Pige med Stjerner i Haaret. Det er efter Midnat. Værelset straalere i Lys. Tre mænd og tre Kvinder, maskerade-klædte, driver omkring i Stuen som i Venten paa noget. Blandt dem er Baron og Baronesse von Neustadt. En Domino¹⁸ ligger henover Sofaen, parat til at blive taget paa.

¹⁶Amourer: Fransk ord for kærlighed ("amour" afledt af det latinske "amor") i en særlig munksk version, da ordet på dansk normalt ikke bøjes. [ODS]

¹⁷Hofburg: Navnet på de østrigske regenters residens i Wien, der siden sin første opførelse i 1200-tallet er vokset til at bestå af 18 fløje, 19 gårdhaver og 240.000 kvadratmeter fordelt på 2.600 værelser. [HW]

¹⁸Domino: Fransk eller italiensk ord (af det latinske "dominus" - herre), som oprindeligt betegnede en sort præstekappe, men som i denne sammenhæng betegner en maskeradedragt bestående af en lang kappe med vide ærmer og hætte. [ODS]

- (75) Baronesse v. Neustadt: Spørgsmaalet altsaa! Kom saa med Spørgsmaalet! (*sætter sig foran en af Mændene*).
- (76) Baron v. Neustadt: Kære hvor var du i Gaar Eftermiddags?
- (77) Baronessen: Hjemme, min Elskede. Videre!
- (78) v. Neustadt: Gaa mere i Detaljer! Hvor? Nøjere indkredset: hvor?
- (79) Baronessen: I mit eget Soveværelse, Allerkæreste.
- (80) v. Neustadt: Og hvad bestilte du?
- (81) Baronessen: Brændte — gamle Breve.
- (82) Første Dame: Ja, det er sandt, hun fortalte mig det. Hun brændte gamle Breve.
- (83) Første Herre: Hele Eftermiddagen?
- (84) Baronessen: Kære Fritzi, hele Eftermiddagen.
- (85) v. Neustadt: Aha. Hvordan gik det saa til, min eneste Elskede, at Mimi ventede paa dig hele Eftermiddagen i dit Soveværelse og saa ikke et Glimt af dig — fra Klokken to til Klokken seks?
- (86) Baronessen: Tøsen lyver.
- (87) Anden Dame: Nej, Kæreste, jeg siger Sandhed.
- (88) v. Neustadt: Rudi! Rudi!
- (89) Loschek: (*inde fra Soveværelset*) Prinsen vil være her om et Øjeblik.
- (90) Baronessen: Og nu vil du svare mig paa mine Spørgsmaal, Allerkæreste kære
- (91) v. Neustadt: Jeg vil købe en pisk. Rudi, Rudi!
- (92) Baronessen: Hvor var du, min Herre og Mester, i Gaar Eftermiddags?
- (93) Rudolf: (*ind i Slobrok*) Hvad raaber I for?
- (94) v. Neustadt: Rudi, hun nægter at fortælle mig, hvor hun var.
- (95) Rudolf: Hun? Hvem kære Baron?
- (96) v. Neustadt: Det der! Min Kone der!
- (97) Rudolf: Er De nødt til at spille vor Tid med disse Smaatræk fra Familielivet?
- (98) v. Neustadt: Men det holder aldrig op. Ligegyldigt hvor jeg regner med, hun er, er hun altid alle mulige andre Steder.
- (99) Baronessen: Du overdriver, min Elskede.
- (100) v. Neustadt: Ikke Tale om.
- (101) Anden Herre: Følger Deres Højhed saa med os?
- (102) Rudolf: Det var min Mening. Men en eller anden Embedsmand har efterladt en Bunke Dokumenter paa min Pult. — De skal underskrives i Aften.
- (103) Første Dame: Skal vi gøre ham den Ære og tro ham?
- (104) Første Herre: (*ser op paa Kejserindens Portræt*) Der har nu min Salighed aldrig i Verdenshistorien existeret en Kvinde saa smuk som Kejserinden.

- (105) Anden Dame: Nej, vel? Og hun er pragtfuld den Dag idag.
- (106) Anden Herre: Ja, Gud ved, hvordan det er gaaet til, at Rudi ser ud, som han gør.
- (107) Baronessen: Der var en vis Staldmester, som Kejserinden satte megen Pris paa ved den Tid, da Rudolf her — —
- (108) Rudolf: Savl jeres Slim af jer, hvor I vil, I Køterkobbøl, men hold jeres Tunger fra min Mor!
- (109) Første Dame: Av, søde, De angriber Arvefølgen!
- (110) Baronessen: Ja — om Forladelse! Selvfølgelig er en Prinses Mor fredhellig¹⁹. Er vi Uvenner? Oh, jeg vilde meget hellere være gode Venner med dem, Deres Højhed. Og de faar Brug for Venner. De spiller et højt Spil ved de ungarnske valg. De er indviklet i faretruende Forhold med denne Baronesse Vetzera. Og der er en Grænse, selv for en Kejsers Taalmodighed.
- (111) Rudolf: For Deres Ærligheds Skyld vil jeg være Ven med Dem, min kære Baronesse. Og jeg skal gerne indrømme Dem, at vi her ved Hoffet befinder os paa et meget farligt Sted. Man glider saa let, og et Ord, en Bevægelse er nok til at sende En paa Hovedet ned i — Glemslen. Men jeg *har* jo gjort alt for at slippe fri. Jeg hader Hoffet her i Wien, jeg foragter de Mennesker, der færdes her, jeg foragter mig selv, at jeg er med i det. Men jeg er her, jeg har gaaet her Dag ud, Dag ind i alle disse tredve Aar. Hvad De siger om mit Forhold til Ungarn og til Baronesse Vetzera er Løgn, Rygter, Skandalehistorier, men bliv endelig ved at gentage dem, giv mig det Puf, De kan, ned fra denne slimede Højde, jeg staar paa, saa er De min virkelige Ven.
- (112) Baronessen: Er det Alvor, Deres Højhed? Saa er jeg frelst fra at kede mig i to Uger. Jeg vil foragte Hoffet i Wien. Jeg vil vidne det ned under min Ringeagt og hagle det til med Adjektiver. Børn, vi vil gøre dette til sidste Mode. Det habsburgske Hof! Dets til Himlen skrydende Æselagtighed! Foragte det? Jeg væmmes ved det. Det er — raaddent! — Rudi, Rudi, vi skal gøre dig til højeste Mode.
- (113) Rudolf: Forsvind saa, alle sammen! I er sent paa det, og det er jeg ogsaa.
- (114) Baronessen: Og alligevel er jeg Deres Ven, mer end De aner. Jeg har haft en vis Persons Fortrolighed, men tys, vi siger ingenting.
- (115) Anden Dame: Skal vi saa gaa?
- (116) Første Herre: Kom saa, I Bande af Køtere.
- (117) Første Dame: Det er Ordet.
- (118) v. Neustadt: Deres Højhed kommer saa senere?
- (119) Rudolf: Om en halv Time.
- (120) Baronessen: Kom, I Udskud! I Gevækster paa en Majestætiskhed af Dødkød.
- (121) v. Neustadt: Deres Ord, Rudi. (*de alle ud.*)

¹⁹*fredhellig*: Ordet bruges bl.a. poetisk eller højtideligt om nogen eller noget, som ved loven er sikret mod al overlast, noget helligt eller ukrænkeligt. [ODS]

- (122) Rudolf: (*efter en Pause, kalder*) Loschek!
- (123) Loschek: (*ind*) Deres Højhed!
- (124) Rudolf: Kig ind i den lille Gang og hent Bratfisch.
- (125) Loschek: (*bukker og vender tilbage gennem de indre Gemakker. Rudolf sidder ved sin Pult, løfter et Papir fra Dyngen og løber gennem det, kaster det saa tilbage. Loschek kommer igen med Bratfisch og standser afventende.*)
- (126) Bratfisch: Var der noget?
- (127) Rudolf: Ja. (*fører haanden træt over Øjnene*) . Loschek, der er for mange Lys. (*Loschek bukker og begynder at slukke Kandelabren, lader de to Lys brænde under Kejserindens Billede.*) Hvordan er Vejret i Aften?
- (128) Bratfisch: Let Snevejr, Deres Højhed.
- (129) Rudolf: De venter ved Bagporten, til den Dame kommer, Bratfisch. Siden tager Loschek Deres Plads. De forstaar?
- (130) Bratfisch: Nej?
- (131) Rudolf: De tager den Domino paa, denne, Armene her, Øjnene her —
- (132) Bratfisch: Javel.
- (133) Rudolf: Og lader Dem køre til Baltazzi-Paladset²⁰, hvor De bliver meldt som Kronprins Rudolf.
- (134) Bratfisch: Javel.
- (135) Rudolf: Før Dem med Anstand, med Værdighed, og tag bort igen efter et Kvarters Forløb. Gaa saa, og tag Dominoen med Dem.
- (136) Bratfisch: Med Tilladelse, Deres Højhed, der er ved Bagdøren en lille Mand, som staar og sælger Kastanier.
- (137) Rudolf: En Spion? Javel. Saa følger han nok efter min Domino. Se til, at min Domino faar en Nat ud af det, Bratfisch. En lille Smule af alt muligt forargeligt, og tilbage her ved Daggry eller deromkring.
- (138) Bratfisch: Javel, Deres Højhed. (*bukker og ud med Loschek og Dominoen*) .
- (139) Rudolf: (*ser op til Elisabeths Billede*) For længe lever vi. Er det din Visdom, du kære Mor med Stjerner i dit Haar?
Dengang de maled dig, med disse Stjerner,
da var din Verden lys, og Duggen laa
paa Vaarens Græs. Nu vandrer du om Natten
igennem Slottets lange kolde Gange — ensom—
Fordømte vandrer vi paa dette Slot.
(*Klokken slaar 2 udenfor.*)
Og jeg er tredve Aar, — et helt halvt Liv

²⁰*Baltazzi-Paladset*: Baltazzi - var slægtsnavnet på moderens side til Maria Vetsera. Den velhavende bankfamilie boede i paladsagtige omgivelser på Salesianergasse i Wien. [MAY]

endnu, før jeg bli'r kold! Om nu jeg fik
lagt Hav og Veje mellem mig og Wien,
saa slap jeg for engang at skulle hvile
i de fordømte Kejsrgraves Krypt. Der stinker
af Habsburg og af raadne Konger. Er det
nødvendigt, at Du hviler der, naar du
engang er død? Du siger ja. De *har* jo
alt plukket Stjernerne af dine Øjne
og af dit Haar og gjort dig rede.

(Han sidder, skjult i Skyggen. Stedet er stille en Stund, saa lister en Pige forsigtigt ind og gaar til Kaminen. Hun sysler med Ilden og standser af og til for at lytte. Rudolf rører sig. Hun rejser sig Hurtigt) .

(140) Pigen: Undskyld — jeg troede — alle var gaaet. *(vil gaa)* .

(141) Rudolf: Vent! Hven har sendt dig herind?

(142) Pigen: Ingen. Det er noget, jeg er fæstet²¹ til at gøre.

(143) Rudolf: Naturligvis.

(144) Pigen: Kan jeg gaa?

(145) Rudolf: Ja.

(146) Pigen: Tak.

(147) Rudolf: Vent igen. Vent lidt. Jeg kender dig.

(148) Pigen: Nej

(149) Rudolf: Fra for nogle Aar siden.

(150) Pigen: Nej.

(151) Rudolf: Jeg tog din Uskyld, tror jeg, — gav dig Penge,
og lod dig gaa. Nuvel, det gør mig ondt,
men hvorfor er du her?

(152) Pigen: Jeg tjener her.

(153) Rudolf: Javist, javist. Du er den syvende.
En efter en opdager jeg dem, disse
Spioner i mit Hus, de sætter paa mig.
Og hende har de regnet særligt med,
en Pige, jeg har kendt, et helt glat ansigt,
jeg kunde falde atter, og du kunde
opsamle Kys og Løndomme i Flæng
og bringe Kejseren de sidste.

²¹fæstet: Ansætte hos sig i en tjenende stilling; tage i sin tjeneste. [ODS]

- (154) Pigen: De fejler, Deres Højhed.
- (155) Rudolf: Ingen Løgne.
For jeg er syg af det evindelige
Spioneri, de kravler gennem Muren
som Tyfus-Lus i Pesttid. Jeg gad hænge
dig i et Lagen paa en Sengestolpe.
- (156) Pigen: Men De ta'r fejl. Av. De har klemmt min Haand.
Mon jeg vil miste Pladsen nu?
- (157) Rudolf: Vist ikke.
For jeg tog fejl. Tilgiv mig. Dette Haandværk
at være Prins, det gaar mig under Huden
og ind i Blodet. Derfor: tilgiv mig!
- (158) Pigen: Jeg tilgi' — ?
- (159) Rudolf: Det er for min egen Skyld,
ikke for din, jeg siger det. Jeg øver mig
i at faa Bugt med dette — Fyrsteblood,
be' om Forladelse, hvergang jeg har
forløbet mig, om saa jeg nok saa meget
krymper mig ved at gøre det. Jeg takker
for din Tilgivelse.
- (160) Pigen: (*idet hun falder paa Knæ og tager hans Haand*) Lad mig faa Lov
at takke Deres Højhed — —
- (161) Rudolf: Rejs dig op!
- (162) Loschek: (*ind*) Nu er der en, der venter Deres Højhed.
- (163) Rudolf: (*til Pigen*) Gaa saa!
(*Pigen ud*) . Før hende hurtigt ind! Marie!
- (164) Marie Vetzera: (*i Døren*) Tør jeg komme?
- (165) Rudolf: Hvordan kom du?

(166) Marie: Det sner, min Ven, og jeg gik gennem Sneen.
Blev ikke skygget, tror jeg ganske sikkert.

(167) Rudolf: En hel Sneflage fanget i dit Haar!
Saa svale dine Kinder! — Gode Gud,
hvor blev paa engang Stuen her en anden!

(168) Marie: Men vil du ikke kysse mig?

(169) Rudolf: Mon det er passende at kysse Engle?
(*kysser hende*) .

(170) Marie: Og du har haft det godt?

(171) Rudolf: Tak, rigtig godt?
Jeg saa dig jo engang i Prateren²².

(172) Marie: Aah, disse 14 Dage! Rudi, har
du følt dig ene?

(173) Rudolf: Yderlig elendig!
Har tumlet rundt i Tog, har maattet lytte
til Velkomst efter Velkomst, fede Byers
fede Borgmestre har holdt fede Taler
evindeligt — men intet Ord fra dig.

(174) Marie: Jeg kunde ikke klare det. Men tro mig,
hvis ikke Loschek havde ladet falde
den Hilsen fra dig i min Bønnebog
i Kirken, var jeg død nu.

(175) Rudolf: Elsker du mig saa meget?

(176) Marie: Mere! mer endnu,
end jeg kan sige dig.

(177) Rudolf: Og det vil vare
hvorlænge?

---

²²*Prateren*: Stor park på kejserligt jagtområde ved Donau nær Wiens centrum, som fra 1766 blev offentlig tilgængelig. I løbet af 1800-tallet opstod endvidere ”Volks- eller Wurstelprater”, en stor forlystelsespark i den vestlige del af parken [DSD].

- (178) Marie: Til jeg dør. Og siden hen
betvivler jeg, det bli'r stort anderledes.
- (179) Rudolf: Barn! Barn!
- (180) Marie: I Sandhed, Rudi, jeg vil dø,
naar du dør — var du end langt borte, vilde
jeg mærke, du var død, og ogsaa dø.
Ja, hvor dit Støv blev lagt, fandt mit det snart,
og vilde ligge der!
- (181) Rudolf: Ja! Smukt!
- (182) Marie: Og holde
dig varm, for saadan brændte det i Støvet,
det Støv, der var mit Hjerte før, at dybt
i Jordens Skød holdt jeg dig varm. Du vilde
af Heden der i Støvet kende mig.
Og paa den mangel, at vi aldrig fik
en hel Nat med hinanden, kan vi bøde,
som der vi hviler sammen tyst og længe.
- (183) Rudolf: Du taler alt for godt.
- (184) Marie: Det har jeg aldrig
gjort før og kommer aldrig til det mere.
Jeg gør det nu for dig.
- (185) Rudolf: En skønne Dag
vil Statshensyn forhindre, at vi ses.
Min Hustru vil med sine Knoer hamre
paa Vatikanets Porte og vil skaffe
os Kejseren paa Halsen. De vil sejle
mig imod Østerled²³ og dig mod Vester
og ingen Sum af elskov redder os.
Din sidste Udvej bli'r et Giftemaal
med en Bankier. Din Pris vil synke efter
Skandalen her, dit Navn har jeg besmudset.

---

²³Østerled: Gammeldansk udtryk, som ofte bruges poetisk om det sted, hvor solen står op. [ODS]

(186) Marie: Hvis det skal være saadan, skal det altsaa.
Men gifter jeg mig — du er den, jeg elsker.
Og vender du tilbage til din Hustru —
ja, selv om — ja, om saa du ønsker det —

(187) Rudolf: Du elsker mig endda?

(188) Marie: Jeg elsker dig,
Vil ikke be' om mer, end jeg kan faa,
kun — giv mig Lov at se dig, mens jeg kan.
Og lad det være Slut, naar det er Slut.

(189) Rudolf: Gid Ormene fortære mig før Tiden
for dette her. Se her, et Brev jeg skrev for
to Uger siden til den hellige
Næse i Rom²⁴ — og se, her er en Ring,
som jeg har gaaet med i Lommen disse
to Uger for —

(190) Marie: Hvad er det?

(191) Rudolf: Bøn til Paven,
sat op formelt med Sving og Kruseduller,
om Annullering af mit Ægteskab med
Prinsesse Stefanie, med Grunde nok til,
at jeg kan gifte mig igen.

(192) Marie: Er det nødvendigt, at du gifter dig igen?

(193) Rudolf: Til dig er den Ring.

(194) Marie: Til mig!
En Vielsesring! Et Kejserrige venter.
Og mig, en Baltazzi fra Østen, Datter
af Bissekræmere²⁵.

---

²⁴den hellige Næse i Rom: Nedsættende betegnelse for den katolske kirkes overhoved, paven.

²⁵Bissekræmere: Betegner en omvandrende småhandler, der sælger uldtøj, pynt, legetøj og lignende. Ordet må dog siges at være noget af en underdrivelse, da Maries ophav jo dels var den meget velhavende bankfamilie, Baltazzi. [ODS]

- (195) Rudolf: Et kort Farvel da
til Kejserriget! Lad de andre ha' det!
- (196) Marie: Farvel til Riget? Nu forstaar jeg da,
at det er Spøg. En Smule ubegavet
og nem at narre er jeg, men jeg ved dog,
at ingen Fyrste smider Riget bort for
en Kvinde, der blev hans, saasnart han bad.
- (197) Rudolf: Ifald jeg vilde ha' det Rige, fik jeg
det Rige, dig og Stefanie og alt, hvad
jeg bare gider fløjte efter! Men
saasnart jeg siger Habsburgs Kejserkrone
er en Forbandelse fra Arilds Tid
²⁶og jeg vil aldrig bære den, saa rejser
der sig et Jernbur om mig, og jeg føler
min Faders Haand, der lukker sig om alt,
hvad jeg saa gør og hvor jeg gaar. Jeg er
i Fængsel her paa Slottet, alle Gader
er Fængsler, jeg kan ride i, med Mure
som viger, men de er Jern,
og ikke til at bryde. Kronprins er jeg
og Kronprins skal jeg være. Men mit Svar
bli'r dette: Enten gaar jeg fra det hele,
fri som en Tigger paa en Landevej,
eller fra nu af er mit Liv mit eget!
Jeg gifter mig med hvem jeg vil, jeg siger,
hvad jeg har Lyst til, og saa maa den Storm,
jeg rejser, føre mig, hvorhen den vil,
saa faar jeg dog min Vilje.
- (198) Marie: Og Ringen er til mig?
- (199) Rudolf: Den er til dig.
- (200) Marie: Hvordan har jeg fortjent den, Rudi?
- (201) Rudolf: Tror du,

---

²⁶Arilds Tid: Udtrykket bruges kun i forbindelsen "fra arilds tid", dvs. fra meget gammel tid, men fejltolkes ofte som mandsnavnet Arild. [DSD]

jeg ved det? Der har været andre Kvinder
i denne Stue;
hvor de siden gik,
kom mig kun lidet ved. Naar du er gaaet,
saa hører jeg, hvordan ned gennem Gangen
din Latter dør, og tror jo, du er borte,
men se, saa løber du i mine Aarer
som Solskin over Donaus Vand, og mellem
mig og Papiret i min Haand der flimrer
dit Haar, din Heks!
Alt det jo er for Dreng
og Pigebørn, og ikke mer for mig,
men mit igen hos dig, hos dig. Og derfor vil vi
beholde det. Saa lad dem prøve paa
at ta' det fra os.

(202) Marie: Dette har jeg ønsket
saa inderlig, at jeg har aldrig vovet
at ønske det — og skælver nu — ved ikke
hvorfor. Hvad skal der blive af os, Rudi?
Hvad vil de gøre?

(203) Rudolf: Aah, i nogle timer
vil Ramaskrig²⁷ slaa sammen til en Katte-
koncert, saa man kan fristes til at tro,
en Heksesabbat er brudt løs rundt om
i alle Ambassaderne. Smaa Mænd
vil trave ind og ud af Slottets Døre
med store Dokumenter. De vil fægte
med Hænderne i Luften, bide sig
i Læberne, og Haar vil blive graa
paa Diplomaternes Hoveder. Far Hvalros
vil løsne for en Knurren, der vil rulle
som Torden langvejs ned ad Slottets Trapper
og maaske revne — det Gardin. Men vi,
vi to kan ikke i al Evighed
gi' Agt paa det, saa vi gaar blot i Seng.

²⁷Ramaskrig: Kommer af navnet på byen Rama i Palæstina, som bl.a. kendes fra sin forbindelse med Kong Herodes 1. (73–4 f.Kr.) og dennes ordre om at dræbe alle drengbørn i Bethlehem under 2 år jf. NT: Matt. 2,18: "I Rama høres råb, gråd og megen klage; Raket græder over sine børn, hun vil ikke lade sig trøste, for de er ikke mere". Her bruges ordet i overført betydning i retning af vild opstandelse, en ophidset protest. [ODS]

- (204) Marie: Naar bare ikke værre Ting maa hænde.
- (205) Rudolf: Vilde du være lykkelig?
- (206) Marie: Det ved du.
- (207) Rudolf: Saa er der ingen, der kan røre os!
De trænger til mig, men jeg trænger ikke
til dem, jeg trænger kun til dig. Og altsaa — !
Se at faa ordnet det, saa godt du kan
derhjemme. Alle disse stjaalne Møder,
de er mig ikke nok. Herefter viser
vi to os sammen, ligesaa tit vi lyster!
- (208) Marie: Ja — saa maa jeg fortælle dig — der er — —
Sagførere og Segl og Underskrifter
og alt det der, jeg knap ved Rede paa, —
en Ordning truffet — endnu hemmelig —
et Forslag til mig om at gifte mig.
- (209) Rudolf: Naa saa?
- (210) Marie: Forstaar du nok, jeg regned med,
du vilde blive træt af mig. De bød mig
vel frem paa Markedet for Dagens Pris.
Jeg sagde ja — en Gang ved Lejlighed —
til næste Aar først. Men nu bryder jeg det.
- (211) Rudolf: Ja, bryd det.
- (212) Marie: Sige dig det maatte jeg jo.
- (213) Rudolf: Hvem er den Mand?
- (214) Marie: Braganza!
- 28

---

²⁸*Braganza*: Braganza eller Bragança er et portugisisk fyrstehus, grundlagt i 1400-tallet. Slægten besad den portugisiske kongetrone 1640-1910 og den brasilianske kejsertrone 1822-89. Hertugen, der her sigtes til, er formodentlig Miguel II. af Bragança (1853-1927), som var i Frans Josef' stab og vistnok vellidt af kejseren. [DSD]

- (215) Rudolf: Hertugen?
Charmøren! Hvad vil du nu sige ham?
- (216) Marie: At som jeg gik et Slot forbi, da traadte der ud en Prins og bad mig ægte sig, og midt i Vinteren blev brat det Foraar, og derfor: undskyld, jeg beklager, men — .
Aah, Rudi, du er vred?
- (217) Rudolf: Nej, det er bare det kendte Mandens Ubehag ved den Kendsgerning, der er andre Mandfolk til. Men bryd det saa! i Morgen!
- (218) Marie: Ja, det vil jeg.
- (219) Rudolf: Jeg prøved aldrig før at rejse mig mod Kejseren og sige til ham: dette er det min Agt at faa, men naar jeg gør det, saa lad der regne Fuglereder ned i Wienerwald²⁹. Værsgod. Men jeg vil faa det.
(Ærkehertug Johan af Toscana ind fra Baggrunden, Loschek følger, derefter Koinoff og Sceps) .
- (220) Johan: Med Fugleredesuppe vil det regne i Pesth³⁰, før du faar Magten, hvis du ikke kan holde dine Kvinder af dit Raad.
- (221) Rudolf: Loschek!
- (222) Johan: Jøsses! skæld ikke ham, selv gik jeg ind. Vi har en Sammenkomst i Aften her.
- (223) Rudolf: Jeg tænker mig, du kender Baronesse Vetzera — Ærkehertug af Toscana Johan, en Mand, der har for Skik at skjule

²⁹ *Wienerwald*: Wienerskovene er et løvskovklædt bjergområde i Østrig sydvest for Wien med et rigt dyreliv. Tidligere hørte området under det kejserlige jagtreservat, og dets mange små landsbyer er et populært udflugtsmål for Wiens borgere. [DSD]

³⁰ *Pesth*: Del af Ungarns hovedstad, som i 1873 blev slået sammen med Buda og forenet under navnet Budapest. Budapest er delt af floden Donau. Ungarn var dengang en del af det østrig-ungarske dobbeltmonarki, 1867-1920. [DSD]

sin Hjerne under Mangel paa Manér.

(224) Loschek: (*tænder Kandelaberne og gaar ud.*)

(225) Johan: Har hørt om hende.
(*nikker*) .

(226) Rudolf: Bag ham Kaptain Koinoff.
Bag ham Hr. Sceps fra Tageblatt.

(227) Marie: Jeg skal vel gaa?

(228) Rudolf: Nej, du kan høre dette.

(229) Johan: Ja, saa gaar vi.

(230) Rudolf: Baronessen bli'r min Hustru,
saa saare det kan ordnes. Hvis I stoler
paa mig, saa stol paa hende ogsaa.
(*Mændene bukker*)

(231) Johan: (*vender tilbage*) Undskyld, men det bli'r dog vist ikke ganske let.
Din endnu ikke udrangerte Hustru
er Datter af en *Konge*.

(232) Rudolf: Ja, det ved jeg!
Hun kan jo rejse hjem saa til sin Far.

(233) Johan: Giv mig din Haand, nu kan jeg bedre li' dig.
(*til Marie*) . Ak ja, jeg selv var s'mænd engang belemret med
med en af disse kongelige Sipper³¹.
Hun er tilbage hos sin Mama nu,
og ved en lille Danserindes Hjælp
er jeg ble't Menneske igen. — Kys Haand,
Kaptajner og Skribenter, kys den, før den
bli'r kongelig — og Damen selv for fjern.

(234) Koinoff: Til Lykke, Baronesse.
(*kysser Vetzeras Haand*) .

---

³¹*Sipper*: Nedsættende betegnelse for en overdrevent ærbar eller affekteret kvinde, jf. "at være sippet". I denne sammenhæng muligvis i forståelsen en knibsk pige jf. "Jomfru Sip". [ODS]

(235) Marie: Tak, Kaptajn.

(236) Sceps: Gid De kan gi' ham Lykken. Han har ikke haft den endnu.

(237) Marie: Jeg takker ogsaa Dem.

(238) Johan: Jeg har kun denne halve Time for mig, det synes, som om Ungarn nu har lagt Krudtrender til en Eksplosion, der slynger vort Søsterrige fra Franz Josefs Hænder ned i dit Skød. — Artiklen, som du skrev i Tageblatt — hvem der var dens Forfatter er sivet ud, og Universiteter rundt om i Ungarn gik amok, du ved med unge Knægtes Brølen efter Blod, Fransk Stil og Marseillaisen³², og March under et Rudolf-Banner. Derpaa, — Sceps, fortæl!

(239) Sceps: Ja, Deres Højhed ved, med hvilken Omhu jeg hidindtil har passet paa mit Hoved, ud fra den Fordom, at et Hoved er af en vis Værdi selv for en Journalist. Metoden brugt imod Forræddere af Deres Far, er som bekendt en skaansom Halshuggelse foruden al Reklame. Men nu kom der her til Wien en ung ungarnsk Adelsmand, der spurgte — værsgod — mig ud om Dem og Deres Skriveri. Det viste sig, han staar i Spidsen for en Flok Aristokrater, der alle dyrt har svoret paa at skilles fra Wien og har lagt Planer og er rede til at slaa til — de mangler kun et Ord fra Dem — saa gør de Dem til Ungarns Konge. Koinoff og jeg stak af til Budapest for selv at mønstre dem, og det er sandt: den er en Kube rede til at sværme.

---

³²Marseillaisen: "La Marseillaise" - den franske nationalsang, som blev komponeret på en enkelt aften (24. april 1792) af Claude-Joseph Rouget de Lisle, en amatørmusiker og kaptajn i ingeniørtropperne, udstationeret i Strassbourg. [DSD]

(240) Rudolf: Og Deres Skøn, Herr Sceps?

(241) Sceps: Her er en Casus³³,
hvor jeg vil sætte Hovedet paa Spil:
et frit og oplyst Ungarn gør sig løs
af Østrig.

(242) Rudolf: Og Kaptajn Koinoff?

(243) Koinoff: Jeg er
lidt mindre bange for det Ord "Forræder"
end Sceps, der har Familie og Avis.
Jeg selv har ikke andet end et Liv,
jeg nok gad bytte — lad os sige: for
en Anelse mer Frihed her i Verden,
hvad aldrig vi kan haabe paa, saalænge
som denne Kejser sidder, hvor han sidder,
i Fred og Ro.

(244) Rudolf: Hvad angaar Ærkehertug
Johan, din Mening ved jeg.

(245) Johan: Gud skal vide,
at jeg kun har et mavert Hertugdømme
at miste, og en dito Hals, mens du
har Haab om Kejsertitel, og du har
et Kejserligt Skelet, som du kan hænge
en Krone paa, saafremt du skulde faa en.
Men gaar der en 5-6 Aar til som nu,
bli'r Habsburgkronerne paa Markedet
taxerede³⁴ som andet gammelt Jern. —
Grib til da, ingensinde eller nu!
Revolutioner vokser som en Frugt.
Pluk den, nu den er moden, eller aldrig.
For den bli'r ikke hængende paa Træet.

---

³³Casus: Latinsk ord for "fald", som i denne sammenhæng betyder hændelse, forhold eller tilfælde. [ODS]

³⁴taxerede: Betyder at vurdere noget mht. værdi, størrelse, ydeevne osv. efter et fagkyndigt skøn, i tilfældet her altså værdi. [ODS]

- (246) Rudolf: Hvad mener du, Marie?
- (247) Marie: Spørg mig ikke.
- (248) Rudolf: Hvorfor?
- (249) Marie: For jeg forstaar mig paa for lidt.
- (250) Johan: Det er dog ligetil, hvis I to ønsker at bryde ud og leve sammen. Chancen er denne. Her gi'r de jer aldrig Lov.
- (251) Rudolf: Tror I da virkelig, at om jeg nu blev Hersker over Ungarn, kunde det opveje Rædslen Krig, en blodig Krig — ja, og en tabt Krig —, Tab af Ret og Frihed og Sejerherrens raa Brandskatninger³⁵ hos dem, der taber Krigen? — Og jeg regner endda slet ikke med: min egen Krop mit Hoved, Halsen, — Ting, jeg sætter Pris paa og gerne vil bevare samlet.
- (252) Johan: Godt.
Saa maa jeg ud af Landet, hurtigst muligt, Du redder Dit Skind, og jeg redder mit.
- (253) Rudolf: Er du saa nobel, at du tænker dig, at det, du har betroet mig, gaar videre, saa tror du mig for daarligt. Jeg skal tie. Ja, hvis Projektet lugtede lidt mindre af Maane og lidt mer af Jord, saa kunde jeg fristes til at lytte lidt endnu.
- (254) Koinoff: Det lugter ikke Spor af Maane, Højhed. Som Krigsekspert forsikrer jeg, at den Fordeling af Soldaterne, der fandtes, da jeg for 3 Døgn siden drog fra Buda, let gi'r os Herredømmet over Ungarn.

---

³⁵*Brandskatninger*: En opkrævning, en hård økonomisk ydelse, som en fjende pålægger en befolkning (oprindeligt under trussel om ellers at opbrænde og plyndre huse og gårde). [ODS]

3 Generaler er af vort Parti.
 Et natligt Udfald: baade Pesth og Buda
 er vore, alle Veje kan bestryges
 af vores Vaaben — Østrig magtesløst.

(255) Johan: Du vil blot skrive, snakke, du vil svide
 den gamle Herres Skæg med Ord, men naar vi
 har Brug for Ørn, der kaster sig fra Skyen
 som Lynet over Lam, saa sidder du
 paa Reden, altsaa paa din Gump³⁶, og glor
 paa Solen blot og gylper Simili-
 Dybsindigheder³⁷ op om Maanens Lugt.
 Det er Soldater, som du taler til.

(256) Rudolf: Jeg kunde tænke mig at følge Jer,
 Hvis alting bliver ved at gaa som nu,
 gaar Kejserriget under, og der bliver
 slet ingenting for mig at herske over.
 Jeg kunde muligt give de Reformer,
 som jeg har kæmpet for mit hele Liv,
 afværge Katastrofer. — Illusioner!
 Saafremt jeg lægger Haand paa Ungarn, bliver det
 til Krig, og al Reform umuliggjort
 for mange Aar, hver Fremmarch henimod
 et mere taalsomt Styre rides ned.
 Føj til: Jeg kunde gaa al Habsburgs Vej:
 miste hver Frihedstanke, een for een,
 og for at holde Riget sammen tvinges til
 at svingte alt, og var jeg først i gang,
 gaa under den Forbandelse at blive
 min Fader om igen og fylde Gabene
 i Rigets faldende Mure op med Lig
 i Massevis. Ja, du, som er Soldat,
 du maa da vide det.

(257) Johan: Naar har du læst
 om noget Tidspunkt i Historien,
 da ikke Mænd var tvunget til at kæmpe

³⁶Gump: Betegner levende væseners bagdel, bag (ende). [ODS]

³⁷Simili-Dybsindigheder: Ordet "simili" er latin, som betyder "lignende" og betegner i denne sammenhæng en efterligning eller noget uægte. [ODS]

for Frihed?

- (258) Sceps: Der er Tider, Deres Højhed,
da Midlerne, som er i Starten onde,
er endt i Skønhed. Ingen Krig er evig.
Ejheller kunde De forandre Dem
saa groft.
- (259) Rudolf: Oh, en Regering ender altid,
som den begynder. Bygger den paa Slagtning,
saa vil den staa paa Slagtning, til den falder.
- (260) Sceps: Saadan begynder alle.
- (261) Rudolf: Og de ender
paa samme Vis. Men jeg begynder ikke
med Mord, som avler Mord og atter Mord,
og pisker min Samvittighed til Taushed
med dette: "Det var en Nødvendighed
for mine kære Undersaatters Lykke,"
naar denne Lykke er at dø i Taushed,
som min Samvittighed, og gøre mig
til en elendig Konge.
Vel er jeg ikke en taalmodig Mand.
Men jeg forsøger paa at lære Taalmod.
- (262) Johan: Ved Gud, den kan du.
- (263) Rudolf: Ikke helt endnu.
- (264) Marie: Nu, jeg har lyttet, Rudolf, vil jeg gerne ....
- (265) Rudolf: Tal kun.
- (266) Marie: I siger Fare, men det lader,
som ved I ikke, hvad det Ord betyder.
Det er at dø — dø grusomt — Fangehuller
foruden Luft. Han ved jo alting,
gør Kejseren, han ved det, før det sker,

han lytter sig det til igennem Væggen.

(*Det banker paa Døren*)

(267) Rudolf: Loschek!

(268) Loschek: (*ind, hen tværsover og ud, tilbage igen en Del rystet*) Deres Højhed, det er Kejseren,
han ønsker at besøge Dem.

(269) Rudolf: (*vil sende Gæsterne ud med en Gestus*) Jasaa.

(270) Loschek: Og be'r bestemt, at Deres Venner bli'r her.
Dem vil han ogsaa gerne hilse paa.

(271) Rudolf: De bli'r her. Luk saa op for Kejseren.
(*Loschek aabner, bukkende*)

(272) Franz Josef: (*ind, diskret og beskeden med Taafe*) Jeg bryder ind, min Søn, paa denne saare uhyggelige Tid. Denne Del af Natten, den er sat af til Sold³⁸, mens vi er unge. Jeg solded ogsaa sent i mine Dage, saa jeg forstaar det — og du vil forstaa, hvor kostbar Arbejdsdagen er mig nu, saa jeg først ud paa Natten kan faa Tid til at trænge mig ind til dig med en Sag, der har en — Dødsens Hast.

(273) Rudolf: Velkommen er du.
Vi solder ikke, som du kalder det.
Hvis nogen havde lyttet, kunde de endda ha' tænkt sig, at vi talte Alvor.

(274) Franz Josef: Ah, et Symposion³⁹ med høje Tankers Udveksling. Ak, men jeg kan ikke delta'. Jeg er holdt op at tænke. Vi af Habsburg, befrygter jeg, faar hurtigt nok af det, og gi'r os saa i Stedet til at tage

³⁸*Sold*: Udtrykkets oprindelse er uklar, men ordet menes muligvis at stamme fra islandske studenter på Regensen i 1800-tallet og det islandske ord "sollur", der betyder gilde eller lystigt selskab. Det kan oplyses, at Kaj Munk selv boede på Regensen 1921-1924. [ODS]

³⁹*Symposion*: Det græske ord for drikkelag. [ODS]

Tingene, som de kommer. Og de kommer
saa hurtigt, at der næppe nok bli'r Tid til
at tænke over dem.

(275) Rudolf: Maaske du ønsker,
at jeg skal præsentere for dig — ?

(276) Franz Josef: Nej.
Jeg kender dine Venner. Stejl nu ikke,
I Herrer, jeg skal ikke spørge om,
hvad her er blevet snakket om.
Jeg har i Haanden en Kopi af Brevet,
som du har sendt til Paven uden først
at spørge nogen.

(277) Rudolf: Ja.

(278) Franz Josef: Men jeg
har ikke. Selvsagt ved du, Giftermaal
i Habsburglinien ligger alle under
Kontrol af Kejseren.

(279) Rudolf: Ja.

(280) Franz Josef: Og dine venner har hørt om dette af dig?

(281) Rudolf: Ja.

(282) Franz Josef: Det ser næsten ud,
som har du rettet dine Bønner til
den fejle Trone. Dette er en verdslig
Affære, en, der angaar Staten, den,
som jeg har taget paa mig, under Gud,
at raade for saa langt min Kraft slaar til,
og væрге mod de Farer, der kan true
fra Sværmeri og Elskovseventyr.

(283) Rudolf: Det her er ikke Eventyr og Sværmen.

(284) Franz Josef: Det tænkte jeg mig. Om forladelse.
Hvem er da Kvinden i dit Liv, hin Eneste
– i denne Omgang?

(285) Rudolf: Jeg vil bryde med
hævdvunden Skik og ægte Baronesse
Vetzera.

(286) Franz Josef: Ja, det har jeg ogsaa tænkt mig.
Og jeg maa stadig være ubehøvlet,
mer end det ligger for mig. Det vil vides,
at du og Damen her er kommet Præsten
i forkøbet. I hvert fald har din Hustru
meldt noget saadant til Hs. Eminence.
Med den Ting kan vi se igennem Fingre.
Jeg ved , at du bli'r træt af hende, haaber,
at hun bli'r træt af dig. Saa leg Jer Leg
til Ende, Skilsmissen — og Ægteskab
med hende, afslaar jeg med Nej og Nej.
Et Barn ved Brystet selv kan sige sig det.

(287) Rudolf: Hvis Deres Majestæt vil huske paa,
at vi er ikke Børn her, er der muligt
et Sted, hvor vore Viljer kunde mødes.
Jeg var et Barn kun, dengang jeg gik lydigt
ind paa at gaa til Sengs med en hæderlig,
men kedelig Prinsesse. Jeg er voksen nu,
og jeg vil ordne den Slags Smaating selv.

(288) Franz Josef: Jeg be'r undskylde.

(289) Rudolf: Og hvad Østrig angaar,
du styrer det, du avled denne Søn,
mig, til at styre det, gav mig i Hænder
paa disse Lærere i Hundredvis,
en efter en, der stuede mig min Hjerne
saa fuld af Lov og Skik og Tradition,
til jeg fik Kvalme og har brækket mig
og set igen de kønne Sager, der var

hældt i min Skrot⁴⁰ og lagret op derinde
 for at faa lavet mig til rigtig Konge
 en Ulvs Moral midt i et Hof af Ulve
 og Køtere, en Lyst til Ordenspragt,
 der kunde klæ' en Abe, ingen Tillid
 til Mands Ord eller Kvindes, ingen Ære
 og Tro, Hyænehunger efter Smiger,
 Had mod al Ærlighed, der kunde skære
 for dybt og vise mig, hvordan jeg er:
 Tjenstvillig og beleven som en Kellner⁴¹,
 der ta'r mod Drikkepenge, men under Huden
 en iskold, rasende Mistænksomhed,
 en fast Forvisning om, at alle Venner
 er farlige, at alle Mennesker
 er Fjender —

(290) Franz Josef: For det er de, inderst inde.

(291) Rudolf: Saadan er jeg, og du, men ellers ingen
 levende Menneskesjæl paa hele Jorden
 undtagen de, der ligesom du og jeg
 dressereres til at herske i den første
 af Sammenbrudets skanser, — i Europa.

(292) Franz Josef: Ja, ser du, Konger vokser nu engang
 ikke paa Træer. De fødes, og de dannes,
 ligesom Digtere. Hvis den Proces
 fører dem gennem Ild, saa bliver Klingen
 – som Staal — des skarpere. Og mere haard.

(293) Rudolf: Ja, skarp og haard, og visnet i sit Indre,
 ret som en Bøddel, der skal skabe Død,
 og vade uberørt i Barneblod.

(294) Franz Josef: Hvad er det for et Barn, som jeg sendte
 i Døden?

⁴⁰Skrot: Betyder krop eller legeme, dog også skelet, benrad eller skrog. [ODS]

⁴¹Kellner: Normalt "kelner" - et tysk ord, som kommer af det latinske "cellarius" (kældermester), men som i dag er helt afløst af "tjener". [ODS]

- (295) Rudolf: Alt for mange.
(*Pause*)
- (296) Franz Josef: Maa jeg be' dig angive kort og godt den Mening, som du ønsker, jeg skal lægge i disse Udbrud? for du mener dem, men jeg forstaar dem ikke.
- (297) Rudolf: Stod det klart for mig, saa kunde jeg vel ogsaa gøre det klart for dig. Men jeg vil bort fra Hoffet og leve som et Menneske, — i en Landsby, hvor mine Fødder kan berøre Jorden, og være fri for de forbandede Lakajer til at brede Løber paa den. Jeg vil langt bort fra dette lumre Drivhus, hvor luften aldrig bli'r fornyet, hvor, hver Gang jeg aabner Munden til en Spøg, de allesammen griner løs som gale. Jeg havde dog engang en Hjerne! Her bryder jeg sammen, Celle efter Celle, og Dag for Dag, hen mod den Kræftsvulstsvækst, Folk kalder Konge.
- (298) Franz Josef: Har du tænkt at tage den Dame med dig til den stille Landsby, hvor du vil ha' Kontakt med Jorden?
- (299) Rudolf: Ja.
- (300) Franz Josef: Og saa? Vil du tilbage her igen?
- (301) Rudolf: Saafremt der nogen Sinde bliver Brug for mig.
- (302) Franz Josef: Jeg og Grev Taafe kommer for at be' dig fra og med iaften ta' din Plads paa en af disse haarde Stole, som staar ved hans Bord, og deltage i mit Statsraad. Vi er jo ikke unge, jeg og Greven. Vi trænger til nyt Blod, en ung frisk Stemme,

moderne Metoder. Det, du har at sige,
det vil vi lytte til.

- (303) Rudolf: Mit første Raad
bliver da at give Selvstændighed til Ungarn,
og Stemmeret til alle voksne Mænd,
give Ordet frit i Tale og i Skrift
i hele Riget, stryge alle Love om
politiske Forbrydelser og skænke
en fri Forfatning — —
- (304) Franz Josef: Du har læst for meget.
Vi lever i et Kejserrige, ikke
i et Demokrati, og aldrig har
en Konge givet, før han blev tvunget til det,
det, du vil have, at jeg skal kaste bort.
- (305) Rudolf: Den Dag, du kom til Magten, underskrev du
fem hundrede Dødsdomme. Du har fortsat
som du tog fat. Du suger al din Styrke af
Menneskeblod. Du spreder dine lange
Fangarme stadig længere ud og borer
dem stadig dybere ind i Folkets stakkels
forpinte Legeme, til ingen vover
at hviske sagte i sin tomme Stue,
af Angst for dig. Og hvad er saa dit Maal?
At skabe her, i Midten af Europa,
en frækt anmassende Maskine, som
skal tromle fremad over Menneskeskæbner
mod endnu større Glubskhed, mere Magt,
fler undertvungne Lande, større Spredning
af dette syge Kræftvæv, hvor du sidder
som Midtpunkt. Og Maskinen er i Gang;
den skrider frem som en Kolos, og Tomme
for Tomme nærmer den sig sikkert til
den Afgrund, som en Dag vi havner i,
og ikke vi alene, men Europa.
- (306) Franz Josef: Jasaa, og under din Regering opstaar
der aldrig nationale Stridigheder

og aldrig Krige eller anden Fjendskab.

(307) Rudolf: Lad Folket vælge Krigen eller Freden.

(308) Franz Josef: Der er jo intet Valg. Der var en Tid,
da Sult og Pest holdt Folketallet nede.
Men i vor Visdom har vi skilt os af
med Hungersnød og Pest. I tætte Stimer
staar Folkeslagene paa begge Sider
af vore Grænser, vrimlende med Yngel
som Fiskerogn, og kæmper om en Staaplads.
De, der slaas bedst, vil leve, og de andre
maa dø. Hvad skal vi vælge? Dø? Vil du,
naar du engang bliver Konge, vælge Døden?
Jævnaldrende med dig er Tysklands Wilhelm
den Anden⁴², hvad han drømmer om i Prøjsen,
er at faa Førstepladsen i Europa.
Han bygger sin Maskine op som vor.
Den Tid vil komme, da han sætter Foden
paa dine Grænser, og to store riger,
hinanden lig i Folketal og Rigdom,
vil ramle sammen i en blodig Krig.
Nej, din Bestemmelse er ikke Fred.
Krig er din Skæbne, deres Wilhelm mod
vor Rudolf, Hohenzollern⁴³ mod
vort Habsburg. Og hvordan det gaar, afhænger
af, hvem der er den bedste af Jer to,
og der er Habsburgs Chance. Ingen Prins har
i mine Dage vist sig i Europa
saa løfterig og snar og vindende
og duelig til alt i Krig og Fred
som du, saa Tanken gaar til Fortids Storhed.
Paa dine Skuldre hviler det, min Dreng,
om Østrig skal bestaa.
(Pause. Der høres Skridt og Stød af Geværkolber udenfor.)

(309) En stemme: (udenfor) Holdt!

⁴²Tysklands Wilhelm den Anden: Kejser Vilhelm II. (1859-1941), tysk kejser og konge af Preussen 1888-1918, som bl.a. støttede opbygningen af en tysk krigsflåde. [DSD]

⁴³Hohenzollern: Tysk fyrstedynasti, der stammede fra borgen Zollern i Württemberg. I 1415 fik slægten med Frederik 1. af Brandenburg kurfyrsteværdighed, og fra 1701 sad slægten på Preussens kongetrone, og i perioden 1871-1918 var den tysk kejserdynasti. [DSD]

Kejseren er her, De maa vente her.

- (310) Elisabeth: Jeg er Elisabeth — er Kejsersinden,
og jeg vil ikke vente.
(*Loschek er gledet ind fra de bagerste Værelser, paa et Vink fra Rudolf aabner han Døren, Elisabeth ind, Mændene bukker.*)
- (311) Rudolf: (*bøjer sig over hendes Haand*) Velkommen, Mor.
- (312) Elisabeth: Tak.
Jeg kom med et Ord fra dig til Rudolf.
Men du er kommen først.
(*Loschek gaar ud.*)
- (313) Franz Josef: Jeg er snart færdig
med, hvad jeg har at sige, — og er borte.
Maaske du ikke holder af mig, Søn,
og holder jeg af dig, jeg ved det ikke,
den kan betyde meget eller lidt
den sære Sammensnøren sig i Struben,
naar noget angaar dig. Kun dette ved jeg,
hvad jeg har drømt og haabet for og viet
min Ild og mine Aar for at bevare
og frelse, det er helligt for mig, Rudolf.
Det maa du hjælpe mig at holde oppe.
Det er dit Kald. Jeg be'r dig om dit Ord.
- (314) Rudolf: Mit Ord paa hvad? Mit Ord paa, et jeg ikke
forlader Wien, ikke skilles fra
min Hustru, ikke gifter mig igen?
- (315) Franz Josef: Ja.
- (316) Rudolf: Det er let at sige, for vor Slægts Skyld
og Fædrelandets maa bestandig Blod
af Mennesker, som forhen, tyllens ned i
det Rottehul, som Dynastiet er.
Var dette Sandheden, saa er jeg blottet
for Interesse i Regeringen,
i Fædrelandet. Derfor
forlader jeg nu Hoffet, Baronessen
gaar med mig, hvor jeg gaar. Skilsmissen vil jeg

begære offentligt.

- (317) Franz Josef: Det gør mig ondt.
Det gør mig ondt, at De fik Ret, Grev Taafe,
at Vagten blev nødvendig. Bedre Rudolf,
end du gør, kender jeg den Dame der.
Og hun maa fjernes, hun maa lukkes inde,
bevares, hos sin Mor, hvor hun vil føle
sig hjemme, og blot for at hun kan falde
desfør til Ro, saa kunde man forsøgsvis
la' hendes Fangevogter være Manden,
hun har bestemt sig til at giftes med.
- (318) Rudolf: Du bli'r barnagtig.
- (319) Franz Josef: Naar man har med Børn
at gøre, bliver man nødt til at slaa ind paa
barnagtige Metoder. Engang havde
din Mor de samme høje Toner paa
Klaviaturet og har siden takket
mig for Afdæmpningen.
- (320) Taafe: Skal jeg kalde?
- (321) Franz Josef: Ja.
(*Taafe gaar til Døren og aabner den.*)
- (322) Rudolf: Den kgl. Vagt?
- (323) Franz Josef: Søn, jeg beklager.
- (324) Rudolf: Det vil du komme til.
- (325) Taafe: Herind! En Fængsling!
(*To eller tre Soldater ind, en Officer følger*) .
- (326) Franz Josef: Det er den Dame.
- (327) Rudolf: Deres Majestæt,
at arrestere hende i min Stue,
det er jo — Operette.

- (328) Franz Josef: Er det det?
Stol paa vor Diskretion, Hr. Sceps' og min.
Selv Ærkehertugen vil holde Tand
for Tunge? De var nys i Buda-Pest,
hvad? Ikke sandt?
- (329) Johan: Nej, Deres Majestæt.
- (330) Franz Josef: Godt, godt! Vi siger ingenting om det.
Og altsaa heller ingenting om dette!
(*til Marie*) . Vil de gaa med?
- (331) Rudolf: Hun bli'r her, hvor hun er.
- (332) Franz Josef: Nu ingen Ord og ingen Voldsomheder!
(*til Marie*) . Min Gæst, i Aften kun, saa Deres Mors.
Som sagt, jeg kender Dem jo noget bedre
end Rudolf gør.
- (333) Marie: Ja, jeg — jeg vil gaa med.
(*ser engang paa Rudolf, gaar mellem Soldaterne*) .
- (334) Rudolf: Du saa mig endnu aldrig vred, men du
skal finde mig — jeg sværger ved din egen
evige Gud — saa frygtelig forandret,
at vi skal angre baade du og jeg,
hvis du la'r hende gaa iblandt Soldater
blot tre Skridt længere.
- (335) Franz Josef: Jeg vilde agte
dig ringere, hvis i en Stund som denne,
du ikke bruste op. Men du vil komme
paa andre Tanker. Du har spyttet mig din Trods
i Ansigtet. Letsindigt. Ingen har
fra den Tid, jeg blev kronet talt saadan,
og det skal aldrig mere ske ustraffet.
- (336) Rudolf: Ja, jeg har gjort det, og vil gøre det
igen. Hvad vinder du ved dette?

- (337) Franz Josef: Tid.
Og at du bliver her i Byen. Men
dog særlig Tid, den bedste Kur jeg kender
for Børnesygdomme. — Jeg vil dit Bedste.
Det er af Godhed for dig, jeg er haard.
Men naar jeg nu maa være det, saa kender
jeg ingen halve Forholdsregler. Tænk
nu over det! Naar du er svalet af,
saa prøv at finde Vejen til min Naade!
(*bukker og gaar ud med Grev Taafe*).
- (338) Rudolf: Marchere ind med Tropper — arrestere —
han gaar i Barndom — den Slags tomme Trusler —
- (339) Elisabeth: Det var de ikke, dengang i Madeira.
Dengang hans raa Soldater trængte ind
i Huset, hvor jeg boede. Alle ved jo,
Oprører var jeg dengang, oprørsk nok til
dybt at forelske mig. Manden var Imry.
Vi mente, at vi havde holdt det skjult,
men uden Varsel, stik mod Lov og Ret
kom disse Mennesker — ! Hvad de har gjort ham,
fik aldrig jeg at vide. Baronessen
faar I kan hænde aldrig mer at se.
- (340) Rudolf: Men det er da umuligt.
- (341) Elisabeth: Det er hændt.
Aah nej, at faa et Hul i Jorden gravet
og lægge et uønsket Legem i det,
er ganske muligt. ”Civilisationen”
er bygget op paa døde Menneskers Tavshed.
- (342) Rudolf: Hvad kan vi gribe til?
- (343) Elisabeth: Ingenting.
- (344) Johan: Nu ta’r du
imod det Rige, som vi byder dig.
Slaa til nu! For du vil vel ikke sidde
i fornem Ensomhed og spekulere

paa Skæbnen?

(345) Rudolf: Hvad i Himlens Navn skal jeg med Ungarn?

(346) Johan: Gøre hende til din Dronning, dig selv til Konge. Dersom du slaar til nu, før end han aner noget, har vi taget Baltazzi Slot, Marie ude af det og er selv alle over Grænsen, i et nyt Kongerige, mens han endnu venter paa din Undskyldning.

(347) Rudolf: Vi har ingen Vaaben, og ingen Planer, ingen Mænd.

(348) Johan: I Løbet af 3 Timer har jeg skaffet dig 50.

(349) Elisabeth: Jeg haaber næsten — ! Om I fik ham knækket!

(350) Rudolf: Det er en sindssyg Plan, utænkelig, et Mareridt. Og ingen helt normal kan tro, at den kan gennemføres og — . Skønt — jo! det var dog tænkeligt, i denne Nat, i dette Mareridt, vi gennemlever, med Kejservagten her, i mine Stuer, og Kejseren, en sindssyg, som gaar løs. Skaf de halvhundred Mand, du taler om, saa overfalder vi Baltazzis Hus!

(351) Johan: Og saa?

(352) Rudolf: Og saa? Saa prøver vi med Ungarn!

(353) Johan: Nu gik der Ild i dig.

(354) Sceps: Jeg har nu stillet for mange Gidsler. —

- (355) Johan: Frels Dem selv og Deres
Avis! — Koinoff, kom her med Haanden!
- (356) Koinoff: Ja. Stol paa mig.
- (357) Johan: Saa drikke Satan Øjnene paa den,
der bryder denne Pagt!
- (358) Sceps: Jo, jeg gaar med.
Man skal jo dø engang.
- (359) Johan: Saadan! Det slutter
vor Cirkel.
- (360) Rudolf: Nu, da jeg har taget Sagen
i min Haand, gaar jeg til det yderste. Vil han
have Krig, saa skal han faa den Krig. Du, Mor,
er med os.
- (361) Elisabeth: Gid, jeg kunde være det.
Men alt for meget er mit Hjerte med i
Jer Sag til, at min Haand tør røre den.
De Læber og de Hænder jeg har hjulpet
i Oprør, de er kolde nu. — Det er
min Skæbne, at jeg overlever dem,
jeg slutter Forbund med imod ham. Slut I
Jer Pagt, I, som er unge, og som kan
faa del i Lykken. Jeg er kun et Genfærd
af Ting, der længst er døde og begravet.
Hvorfor skal jeg bebyrde Jer med Sorger,
der er forstummede for længe siden.
(*Vender sig for at gaa*) .

Tæppet

3. Akt: Anden Akt, 1. Scene.

Næsten Aften i Franz Josefs Arbejdsværelse. Det er denne Gang fuldstændig afdækket og viser sig at være en rummelig og komfortabelt udstyret Stue. Til venstre fører en Dør ind til Kejserens øvrige Lejlighed. Til højre findes Udgangsdøren. Nær Udgangen til højre sidder den unge Pige som vi traf i Rudolfs Værelse. Baronesse v. Neustadt sidder og taler med hende.

(362) Baronessen: De har ikke før været tilsagt her i det Allerhelligste?

(*Pigen tier.*) Aah, om Forladelse. Og alligevel — jeg kender godt Deres Ærinde her. Det er det samme som mit. Jeg sælger Rapporter for Naalepenge, da min Mand har det med Anfald af Fedtethed. De gør det samme for at tjene til Føden; derfor er Deres Hemmelighed sikker hos mig og min hos Dem.

(363) Pigen: Jeg har ingen Hemmelighed, deres Naade.

(364) Baronessen: Storartet! Og sagt saa morgendugget, saa balsamisk⁴⁴, saa ærligt. Og saa sidder vi og venter her, Side om Side. Skørt ved Skørt. Og vi finder Haandteringen temmelig foragtelig. Vi foragter os selv og hinanden.

(365) Pigen: Foragter os selv?

(366) Baronessen: Ja, gør De ikke det?

(367) Pigen: Nej.

(368) Baronessen: Nej? Aah, lad være, min kære! Vi er en halv Snes Stykker, der skal hitte ud af nogle mindre Tvivls-tilfælde angaaende Rudolf. En beskidt Forretning. Og vi tager Penge for den.

(369) Pigen: Jeg hader ham.

(370) Baronessen: Virkelig? Saa har De Deres Grunde. Han har sikkert givet Dem en Aarsag. Jeg synker under Dem i min egen Agtelse. Overtag Stolen min kære, og lad mig staa.

(371) Pigen: Tak, Frue.
(*bliver staaende*).

---

⁴⁴balsamisk: Betyder duftende som balsam: vellugtende. [ODS]

- (372) Baronessen: Ubegribeligt, ubegribeligt! En Kvinde elsker den Mand, der plyndrer hende for hendes Ungdom og fylder hende med utallige Børn, men hun hader i al Evighed den, der lader hende gaa med sit smukke Udseende i god Behold og med nogle behagelige Minde om ham.
- (373) Grev Taafe: (*ind*) De vil gøre mig den Tjeneste at vente i Forgemakket et Øjeblik, Baronesse v. Neustadt.
- (374) Baronessen: Gerne, Taafe, gerne.
(*ud til højre*) .
- (375) Taafe: Deres Instrukser i Aften er ganske ligetil; der er, eller er sandsynligvis, et eller andet Sted i Prins Rudolfs Gemakker en Liste over ungarnske Officerer og Adelsmænd. Den skal vi have hurtigst muligt. Det kunde jo tænkes, at De fandt den.
- (376) Pigen: Javel.
- (377) Taafe: Det er det hele.
- (378) Pigen: Tak.
(*ud*) .
- (379) Baronessen: (*ind igen*) Deres allerydmygste Tjener.
- (380) Taafe: Min kære Baronesse, Deres yderlig adrætte⁴⁵ Tunge kan en skønne Dag grave Dem saa dyb og bred en Faldgrube, at hverken Gud eller Mennesker vil kunne hjælpe Dem op af den.
- (381) Baronessen: Jeg ulykkelige, hvad har jeg nu sagt?
- (382) Taafe: Styr Deres Mund, min kære Baronesse. Resten er forretning. Har de talt med Baronesse Vetzera?
- (383) Baronessen: Ja.

---

⁴⁵*adrætte*: Låneord fra slutningen af 1800-tallet fra tysk ”adrett” eller fransk ”adroit”, som betyder hurtig og let i sine bevægelser eller behændig i sin optræden. [ODS]

- (384) Taafe: Der er ingen Mulighed for, at hun kan komme i Forbindelse med Rudolf?
- (385) Baroneesen: Der er kun een Dør til hendes Værelse, kære Greve. Den er laaset, og Hertugen af Braganza har Nøglen.
- (386) Taafe: Det vilde være en Ubehagelighed, om hun hængte sig eller kastede sig ud fra Vinduet.
- (387) Baronessen: Aah, hun er jo ung og forelsket og fuld af Haab. Hun bliver akkurat lige saa lidenskabelig forelsket, naar hun først er blevet gift med Hertugen.
- (388) Taafe: Kvinder ser kynisk paa hinanden!
- (389) Baronessen: Vi har Grund til det.
- (390) Franz Josef: (*ind fra venstre Taafe vender sig til ham ærbødig. Baronessen nejer*) Har de hørt fra Koinoff?
- (391) Taafe: Nej, Deres Majestæt, jeg har ventet ham fra Kl. 3.
- (392) Franz Josef: Har Baronessen den svageste Mistanke om, at Kaptajn Koinoff ikke skulde være helt paa vor Side?
- (393) Taafe: I hele 6-7 Timer ikke eet Ord fra ham. — Hvor meget vidste De om ham, da De oprindelig anbefalede ham?
- (394) Baronessen: Kun at han var velbegavet, trængte til Penge og saa hæderlig ud.
- (395) Taafe: Men nu opdager vi, at han har været ansat i Berlin under Fyrst Bismarck⁴⁶. Han gik for at være Sekretær. Han har formodentlig en vidtgaende Erfaring i Tve-tungethed og hastig Forsvinden. At han har gaaet i Skole hos Jesuitterne⁴⁷, har heller ikke øget vor Tillid.

---

⁴⁶*Fyrst Bismarck*: Otto von Bismarck (1815-1898) - preussisk ministerpræsident fra 1862 og Tysklands første rigskansler (1871-1890). [DSD]

⁴⁷*Jesuitterne*: En katolsk orden, Jesu Selskab (Societas Jesu), også kaldet jesuiterordenen, som blev stiftet af Ignatius af Loyola

- (396) Baronessen: Alt det har jeg ingen Anelse om.
- (397) Taafe: Og naar vi saa mindes, at det ogsaa var Dem, der anbefalede denne Baronesse Vetzera, saa forstaar De maaske, at — — —
- (398) Baronessen: Jamen det —, det var der da ingen, der kunde forudse. Hun blev jo forelsket i ham.
- (399) En Tjener: (*banker paa, ind*) Kaptajn Koinoff er her, Grev Taafe.
- (400) Taafe: Ah, det forandrer sagerne. Lad ham komme med det samme! —
Saa beder vi Baronessen undskylde.
- (401) Baronessen: (*nej og gaar*) .
- (402) Franz Josef: Vi maa se at komme af med det Kvindfolk, hendes Tunge er som en aaben Barberkniv i et Barns Hænder.
- (403) Koinoff: (*ind; bukker*) Deres Majestæt! — Grev Taafe!
- (404) Taafe: De kommer sent, min Herre. Har De Listen?
- (405) Koinoff: Nej. Jeg haaber at faa den i Aften.
- (406) Taafe: Hør nu her, Kaptajn Koinoff...
- (407) Koinoff: Jamen Listen er ikke blevet fremlagt, og jeg kan da ikke bede om den.
- (408) Taafe: Hvis De var lidt behændig, kunde De have haft den for længe siden.
- (409) Koinoff: Nej, for det lader til, at alle deres Medsammen-
svorne skal være anonyme, til de er klar til at

---

og godkendt af paven 1540. Ordnen er i dag den største og bygger på tre løfter: fattigdom, kyskhed og lydighed. Derudover var ordnen særdeles mobil og effektiv i dens primære mål at missionere, da den ikke var tilknyttet ordensdragt, korbøn, klostre mv. ”Til Guds større ære” (ad maiorem Dei gloriam) er ordnens valgsprog. Det kan tilføjes, at jesuitterne er kendt for deres udspekulerede - og til tider uærlige - argumentationsmetoder. [DSD]

slaa til ...

(410) Taafe: Og hvornaar bliver saa det?

(411) Koinoff: (*smilende*) Vi tænker at befri Baronesse Vetzera og rejse til Ungarn i Nat.

(412) Taafe: Et temmelig blaaøjet Projekt.

(413) Koinoff: Og nemt at forpurre.

(414) Franz Josef: Men det maa dog staa Dem klart, Kaptajn, at før vi sætter os i Bevægelse for at forpurre det, maa vi have Navnene paa mine svorne Fjender i Ungarn. Altsaa, jeg venter Dem her med i det mindste en Del af Listen før Midnat. Gaa saa! vi vil vente paa Dem her.
(*Koinoff bukker og gaar*)

(415) Taafe: Troppernes Transport til Ungarn er der sørget for. Flere Tog afgik Kl. 7, og andre vil følge Natten igennem. Byen her bliver altsaa næsten helt ubeskyttet, men vi ved jo, vi løber ingen Fare her.

(416) Franz Josef: Maaske en eller anden Gang det vender sig imod os, det, vi var, og det, vi gjorde. Jeg ser, det ta'r i Nat Opstilling om os – imellem mig og Lysene en Skygge af sorte Vinger. Ak ja, mine Veje var ikke altid lige skønne.

(417) Taafe: Saadan
Taler en Mand, der trænger til at sove.

(418) Franz Josef: Ja, sove —, den, der bare kunde sove! Det er ej det. Regeret har jeg som et Barns Leg med Sand ved Havet — der staa Slottet med Flag og med Soldater, indtil Havet blidt slikker af det, blot en lille Smule ad Gangen, til et sidste Bølgeslag vasker det bort. Mon det er Floden nu?

Vi saa den komme over Ungarns Stepper,
og den er ikke vendt endnu.

(419) Taafe: Deres Majestæt,
det Suk er sygeligt, og det er grundløst.
De unge Knægte byder ingen Fare.

(420) Franz Josef: Men Verden er jo deres, vi er gamle
og klamrer os til denne elfte Times
lovgaranter' te Skinliv⁴⁸. Der er noget,
som vi har glemt — er noget, som vi maa
ha' overset, der gør det skæbnesvangert,
og jeg ved ikke, hvad det er.

Tæppe.

4. Akt: Anden Akt, 2. Scene.

Næste Aften. Et lille Udsnit af Rudolfs Gemak, med Kejserindens Portræt, nogle Stole er stillet op ved Pulten til Studium af Kort og Planer.

(421) Rudolf: (*i militær Uniform, bøjet, sammen med Sceps, over Papiret under Lysene, læsende et brev*) "Hun prøver paa at flygte. Vent paa hende".
Det laa paa Deres Bord?

(422) Sceps: Der fandt jeg det, foruden Konvolut.

(423) Rudolf: Det er fra hende.
Saa venter vil til Midnat. Ikke længer.

(424) Sceps: Skal jeg gi' Udkast til Proklamationen⁴⁹?

⁴⁸*elfte Timeslovgaranter' te Skinliv*: Reference til NT: Matt 20,1-16, som handler om vinbonde-lignelsen: "Sådan skal de sidste blive de første, og de første de sidste". Bruges dog ofte også blot i betydningen "i sidste øjeblik".

⁴⁹*Proklamationen*: Betegner en offentlig bekendtgørelse især fra de højeste myndigheder, som foretages med en vis højtidelighed. [ODS]

- (425) Rudolf: Det var Napoleon, det lille Kræ,
der udarbejdede den Formular,
som stadig er i Brug til at befæste
Erobringer. Men god er Formlen stadig.
De første 8 Ord til Ungarns Folk
i Morgen, Sceps, maa altsaa være disse:
Her kommer vi med Jeres Frihed til Jer.
- (426) Loschek: (*ind*) Deres Højhed. Ærkehertug Johan er kommen,
med Grev Josef Hoyes.
- (427) Rudolf: Dæk de Papirer til! — Ja, før dem ind!
(*Loschek ud. Sceps lægger en Avis over Papirbunken*)
- (428) Johan: (*af Toscana, ind med Grev Hoyos*) Undskyld mig, Rudolf, men her er en
Gæst.
Har du et Øjeblik?
- (429) Rudolf: Det glæder mig
at se Dem. Glæder mig som aldrig før.
- (430) Hoyos: Her er jeg altsaa. Gud og Ærkehertug
Johan maa vide af hvad Grund. Vi sad
og snakked', og han sagde, De var oppe.
Ja, altsaa Ærkehertugen, for Gud,
han sagde ingenting.
- (431) Rudolf: Det gør han sjældent.
Helt siden Moses har han tiet stille.
- (432) Hoyos: Nu — Ærkehertugen har talt i Gaader.
Han siger noget om en Inderkreds,
som nu har faaet nok af Tyranniet.
- (433) Rudolf: Utvivlsomt er der Folk, som tænker saadan.
Jeg kender dem blot ikke.
- (434) Johan: Hoyos svarede —
- (435) Hoyos: Jeg svarede, at ogsaa jeg var ked af —

- (436) Rudolf: Oh, De skal aldrig ta' Johan alvorligt.
Han mener ingenting med nogeting.
- (437) Hoyos: Tænk! Ikke? Vel! Saa snakker vi om Jagt.
Jeg ta'r til Mayerling⁵⁰ i Aar.
- (438) Johan: Guds Død,
jeg ved da, hvad jeg gør! Jeg garanterer,
Grev Hoyos kan du tale rent ud til.
- (439) Rudolf: Pas paa nu, hvad du siger, Fætter! Greven
har Kejsereis Tillid, og han kommanderer
de kejserlige Tropper her i Wien.
Jeg ved, han er saa loyal som jeg.
Er det Forræderi, du pønser paa,
maa du vist hellere prøve andetsteds.
- (440) Hoyos: Vi tænker ens, Prins Rudolf, ganske ens.
Kast Masken da, saa skal jeg kaste min.
- (441) Rudolf: Jeg tror Dem, Hoyos.
Men vi tænker ikke
paa Wien.
- (442) Hoyos: Det var Skade.
- (443) Rudolf: Tror De, Hoyos?
- (444) Hoyos: Ryd op til Bunds, naar De begynder paa det.
Tag dog det hele, — eller ingenting.
- (445) Loschek: (*ind*) Mon Deres Højhed venter Baronesse
Vetzera?
- (446) Rudolf: Kan hun komme her?
- (447) Loschek: Hun er her.

---

⁵⁰*Mayerling*: Kejsereis jagtslot beliggende ved byen Mayerling ca. 24 km sydvest for Wien. [BOE & DSD]

- (448) Rudolf: Ind med det samme, straks!
- (449) Loschek: Ja, Deres Højhed.
(*ud, Marie ind*)
- (450) Rudolf: Marie!
- (451) Marie: Rør mig ikke! Rør mig ikke,
før jeg har sagt Jer, at — er Koinoff her?
- (452) Rudolf: Ikke endnu!
- (453) Marie: Han er betalt af Kejseren, har længe været det.
- (454) Rudolf: Koinoff?
- (455) Johan: Umuligt!
- (456) Marie: Jeg ved det. Ved det. Alt, hvad I har sagt
til ham, er gaaet straks til Kejseren.
- (457) Rudolf: Hvor ved du det da fra?
- (458) Marie: Fra Baronesse von Neustadt. Hun har bedt mig sige det
og bedt dig huske, at hun er din Ven.
- (459) Rudolf: Hvor kan du komme her?
- (460) Marie: Jeg fandt — en Udvej.
Nu stoler Hertugen af Braganza paa,
at han kan stole paa mig. Du skal aldrig
mer røre ved mig. Jeg kan stadig føle
hans Kys. Nu kan jeg aldrig blive ren,
aa, aldrig! Skynd dig, før det bli'r for sent
for Koinoff har jo været her og hørt —
(*Rudolf gaar hen til hende, hun viger tilbage*) Aa, Rudi, Rudi, alting er forbi,
for os to ogsaa!
- (461) Rudolf: Nej, for os to ikke.
Se, saadan visker vi det ud, hvad end

det var. (*han kysser hende*) . Men det betyder, at mit Liv
som Prins er ude nu. Ja, mine herrer,
Nu ved vi altsaa, hvordan Landet ligger.
Med lidt Beslutsomhed og med lidt Held
kan vi maaske endnu faa Tid at spare
Exekutionskommandoet unødvendigt
arbejde.

(462) Johan: Jamen, er det sandt?

(463) Hoyos: Jeg tror det.
De har i Nat sendt Tropper ind i Ungarn.

(464) Johan: Det har de gjort?

(465) Hoyos: Vognladninger. Og ingen
begreb hvorfor.

(466) Rudolf: De ønsker sikkert nu at gaa, Grev Hoyos?
Nu er det næppe sundt at være sammen
med os.

(467) Hoyos: Nej. (*gaar mod Døren*) Faar De Brug for Heste, —
saa skal De finde Rytteriets Stalde
bag Kirken uden Vagt i Nat.

(468) Rudolf: Tak, Hoyos,
Jeg har en Regning først at gøre op.

(469) Johan: Ja, ogsaa jeg.

(470) Koinoff: (*glider ind gennem Halvmørket*) Godaften, mine herrer.

(471) Hoyos: Koinoff?

(472) Koinoff: Hr. General! Grev Hoyos, ikke?

(473) Rudolf: Tag Plads, Kaptajn, vi stod og mangled Dem.
Der gaar en Vej, se her, som ingen ved om.

(*bøjer sig over et Kort*)

(474) Koinoff: Jeg vidste ikke, Hoyos var med os.
Desbedre. Nu, den Vej.
Er Baronesse Vetzera her?

(475) Marie: Ja.

(476) Koinoff: Det er en Militærvej,
et Par Aar gammel — endnu aldrig brugt
til Handelssamkvem. Men den er der.

(477) Rudolf: De
kan alle disse Ting paa Deres Fingre.
Vi talte om Dem, før De kom. Vi mangler
en General, som vi kan stole paa,
til Hærene i Ungarn. Vil De modta'
det Hverv af mig?

(478) Koinoff: Det er langt mere, end
jeg kunde haabe paa, end jeg fortjener.

(479) Rudolf: Det kan vel gøre det saa pas ud for
det lille ugentlige Underhold,
De faar fra Kejseren?

(480) Koinoff: Fra Kej — ? Faar jeg?

(481) Rudolf: Ja, De! Fra Kejseren!

(482) Koinoff: Nej hør, Prins Rudolf,
Det ved jeg dog De kender mig for godt til.

(483) Rudolf: Aa hvad! en gammel Ordning med Grev Taafe
for at faa Vaskeregningen betalt,
det hænder unge Løjtnanter — saa kradser
de lidt Rapporter sammen bare for
en Uge eller —

(484) Koinoff: Det er ikke rigtigt.

Hvem har fortalt Dem det?

(485) Rudolf: Tal Sandhed, Koinoff!
Naa, kom nu, Mand, staa frem og skrift og faa
Absolution⁵¹.

(486) Koinoff: Det ligger Aar tilbage.
Jeg havde næsten glemmt det.

(487) Rudolf: Se, det smager
straks mer af Mandfolk. Og De er holdt op,
Gi'r ikke flere Rapporter?

(488) Koinoff: Nej, det var
som Deres Højhed sagde, Drengestreger
Det gør mig hjerteondt —

(489) Rudolf: Kan De forklare,
hvorfor Soldater er paa Vej til Ungarn
fra Wien i Nat.

(490) Koinoff: Det ved jeg intet om.

(491) Rudolf: Men det ved jeg. Fordi et Sjofelt Kryb
ved Navn Koinoff har slimet sig omkring
fra Fløj til Fløj i Slottet her med Sladder.
Væk fra ham! Jeg har Taget paa min Kaarde
endog ved Stearinlys. Vis, hvad *De* har!
Men hurtig. Vi har travlt.

(492) Koinoff: Jeg fægter ikke
med Dem.

(493) Johan: Jeg skærer Halsen over paa dig,
din Hund!

(494) Rudolf: Lad mig, du! — Sæt Dem der i Stolen!
Nu sidder De der, og vær sikker paa,

---

⁵¹*Absolution*: Latin for syndsforladelse. [ODS]

De kommer aldrig til at rejse Dem igen.

(495) Marie: Nej, Rudi!

(496) Koinoff: Jeg — jeg er uskyldig.

(497) Hoyos: (*til Koinoff*) Hvad Regimenter er der ladet tilbage til at bevogte Wien?

(498) Koinoff: Det kan jeg sige.
Alt, hvad De ønsker, kan jeg sige Dem.
Der er 3 Regimenter, alle under
Grev Hoyo's Kommando.

(499) Rudolf: Under Hoyos?

(500) Hoyos: Hvis det er alt, som er tilbage her
– og det er muligt — saa er Byen Deres
og Riget Deres.

(501) Johan: Slaa til nu, Rudolf! Det er altid bedre
end at bli' hængt.

(502) Rudolf: Maaske.

(503) Johan: Maaske, maaske.
For Pokker, Mand, det store Hjul gaar rundt,
og vi gaar op, og Kejseren gaar ned.
Rask! Riv din Lykke til dig, før den skifter.

(504) Sceps: Saa fik vi Held til sidst.

(505) Rudolf: I skulde ikke
ha' hindret mig. For hvide ind til Benet
af Kløe efter Mord er mine Fingre.
Hvor skildtes De fra Kejseren?

- (506) Koinoff: Han venter
i Arbejdsværelset.
- (507) Rudolf: Paa hvad?
- (508) Koinoff: Jeg loved
at bringe ham en Navneliste over
ungarnske Adelsmænd.
- (509) Rudolf: Rejs Dem op!
Saml Deres Hænder paa Ryggen.
Bind dem saa!
Jasaa! Han venter
paa vore Venners Navne. Han skal faa dem!
- (510) Hoyos: Et ord først: Vi maa vide ganske nøje,
hvor langt vi gaar. Hvis De lader ham beholde
den mindste Rest af Magt og Herredømme,
saa bygger han det op igen saa snedigt,
at vi bli'r gjort til Kødfars.
- (511) Rudolf: Ingenting
maa han beholde. Manden har een Styrke;
at spinde sine Traade tæt omkring En,
saa man bliver kvalt i Nettet. Lad ham spinde!
I Aften kaster vi hans Skakbrædt ned
i Fæstningsgraven sammen med hans Brikker.
Spillet er endt. Et nyt begynder vi.
Gaa foran, De — ja De med Deres arme
bagbundne!
(*Koinoff gaar ud imod Gangen*)

Tæppe

5. Akt: Anden Akt, Scene 3.

Taafe og Franz Josef sidder i Arbejdsværelset over et Skakbrædt. Taafe flytter en Brik.

- (512) Franz Josef: Mat, saa.
- (513) Taafe: Hvorledes vil De gøre det?
- (514) Franz Josef: Min Bonde frem mod Deres Springer.
- (515) Taafe: Av,
det saa jeg ikke. Mente, De var slaaet.
- (516) Franz Josef: Det var jeg, men der aabned sig en Udvej.
Den gamle Hjerne kan endnu. Vi gi'r
vor Rudolf nok engang en Nød at knække.
- (517) Taafe: Nu er det Midnat. Stadig intet nyt.
Hvad skal vi gøre?
- (518) Franz Josef: Vente.
- (519) Tjeneren: (*ind*) Majestæt,
Kaptajn Koinoff er kommen.
- (520) Franz Josef: Før ham ind.
(*Koinoff ind*)
- (521) Taafe: Hvad har De Hænderne paa Ryggen for?
- (522) Koinoff: Der er de bundet!
- (523) Taafe: Bundet?
- (524) Koinoff: Se selv efter.
Prinds Rudolf er paa Vej.
- (525) Franz Josef: Har Rudolf sendt Dem
at be' om Audiens?
- (526) Koinoff: Ja.
- (527) Franz Josef: Men hvorfor
de Baand om Hænderne?

- (528) Koinoff: De vidste, inden jeg kom, hvorfor, og var parat.
- (529) Franz Josef: De vidste?
- (530) Taafe: Der staar en Vagt i Hallen.
- (531) Koinoff: Den er borte.
- (532) Franz Josef: (*brøler*) Er Vagten?
- (533) Koinoff: Den er borte, Majestæt.
- (534) Franz Josef: Se efter, hvad han mener.
(*Taafe ud*) Har De noget at sige mig fra Rudolf?
- (535) Koinoff: Ja, det har jeg.
- (536) Franz Josef: Han stiller Krav?
- (537) Koinoff: Ja
- (538) Taafe: (*ind*) Deres Majestæt, Prins Rudolf er her, fulgt af en 3-4, og be'r om Adgang.
- (539) Franz Josef: Vagten?
- (540) Taafe: Er blot afløst.
Den er der nu. Jeg kender Mændene.
- (541) Franz Josef: Kaptajnen overdriver. Løs ham. Hvem ledsager Rudolf?
- (542) Taafe: Sceps. Og Ærkehertug Johan. Og saa Marie Vetzera.

- (543) Franz Josef: Jeg vil modtage Kronprins Rudolf og ikke fler.
- (544) Rudolf: (*ind*) Du tog det knapt saa nøje, dengang du førte en Ekspedition ind, hvor jeg bor —
- (545) Franz Josef: Kom indenfor! Luk døren!
(*Taafe lukker døren*) Det er vel tænkt som en Fornærmelse at sende en af mine Officerer ind med bundne Hænder —
- (546) Rudolf: Kun et lille Svar paa Gunstbevisninger af samme Art. Han er din Mand, du kan beholde ham. Han har de Egenskaber, du har brug for: to Dele Kryberi, tre Dele Gift.
- (547) Franz Josef: Ja, uden ham var det nok gaaet mig galt. Saa havde du det halve af mit Rige nu. Naar du engang bliver kronet, skal du lade alt, hvad der hedder Skrupler, blive inde i Kirken, førend du forlader den.
- (548) Rudolf: Spar dine Raad! De Krav, jeg stillede før, dem har jeg ændret —
- (549) Franz Josef: Var det ikke bedst, vi drøftede den sag paa Tomandshaand?

(*Taafe og Koinoff gaar ud*)

Konflikterne i Verden viser os,
at Sejerherrerne kan stille Krav.
De tabende maa ta', hvad de kan faa.
Du har forsøgt at spille dig til Ungarn
og tabt. Du har paa Slæbetov den lille
Vetzera, uden Tvivl en Sejr for dig.
Men du kan kun beholde hende, hvis det

behager mig, Du har knap mere Grund til
dit Kykliky end Hanekyllingen,
der knækker Stemmen i sit første Gal.

(550) Rudolf: Se ud af Vinduet, og du vil se,
om Slottet staar der Mænd i 4 Rækker.

(551) Franz Josef: (*standser, gaar til Vinduet*) Ret usædvanligt. Sig mig, er der Aften-
gudstjeneste? En Helgen, jeg har glemt?

(552) Rudolf: De Mænd er vore Mænd.

(553) Franz Josef: Du har jo ingen
Soldater her.

(554) Rudolf: Saa prøv at gaa din Vej.
Forlang din Vogn. Kald paa din Tjener. Ring.
nej, ingen svarer dig.

(555) Franz Josef: Grev Taafe!

(556) Johan af Toscana: (*ind*) Greven?
Han er min Fange, Deres Majestæt.
Men hvis De ønsker ham...

(557) Franz Josef: Hvis Fange er
saa jeg?

(558) Rudolf: Aah, lad os undgaa Ordet! — Mine
Betingelser er enkle. Skal jeg nævne
dem for dig?

(559) Franz Josef: Det er ikke lidt, du vover,
for blot et Fruentimmer og en Gaard.
Hvor er Grev Hoyos?

(560) Rudolf: Her. Men han har travlt.
Ham er det, der gi'r Ordre til, at Slottet
omringes.

- (561) Taafe: Ogsaa Hoyos!
- (562) Franz Josef: Dette bliver
langt mer alvorligt, end jeg regnede med,
for Jer! — Saa lad mig faa de andre ind.
(*Rudolf nikker til Johan, der gaar ud*) Man skulde tro, at dette maatte skabe
Historie, saa megen Adel i et
Gemak, saa lidt sund Sans. — Og ikke een, der
(*ind kommer Johan, Hoyos, Marie, Sceps og Koinoff*) kan sige, naar de banker paa
min Dør:
Lad Løven sove, at den ikke skal
gaa hen og blive farlig. Jeg er farlig,
og aldrig før som nu. Men vil I vende
og gaa Jer Vej til Jeres Hjem igennem
den stille Sne, saa stille som I kom,
saa skal jeg glemme, at der
var Sne paa Gaderne i Nat, og Fodspor
stod i den efter Jer.
- (563) Hoyos: Det er lidt sent
at sige nu, at ingenting er sket.
Et lille Hold af Deres Venner gjorde
Ophævelser, og Sneen blev lidt blodig,
der hvor de stod.
- (564) Rudolf: Betingelserne fastslaas af Sejerherren.
- (565) Franz Josef: Sejerherren er dig?
- (566) Rudolf: Ring! Kald paa dine Folk. Jeg saa en Tjener,
som laa hen over Tærsklen til din Forhal.
- (567) Franz Josef: Er Manden død? En mer at svare til!
– Der er i arsenalet en Reserve
mer end det dobbelte af Jer, Grev Hoyos.
Den vil nu blive udsendt for at standse
det Nattesjov i Gaderne. Regere
vil I kun kort. Bekræft mit Ord, Grev Taafe.
- (568) Taafe: Saafremt De venter længer, bliver De knust.

Træk Dem tilbage.

- (569) Franz Josef: Kaptajn Koinoff dér
kan opgive nøje hvilke Regimenter,
der er parat i Wien for Nødstilfælde.
- (570) Koinoff: Nu lyver de. De lyver begge to.
I arsenalet er der ingen Tropper.
- (571) Franz Josef: Koinoff! Vejrhanen skulde ikke dreje,
før den er vis paa, hvor det blæser fra. —
Ja vi har tabt. — Og meget mod min Vilje
og hvad jeg tror er ret, gaar jeg da ind
paa dine Krav, saa vælg dig altsaa ud
din Bondegaard, og tag din Dame med dig.
- (572) Rudolf: Det var min Plan at ta' kun Ungarn fra dig,
og la' dig holde Østrig, men nu ta'r jeg
dem begge.
- (573) Franz Josef: Begge? Ikke blot en Gaard,
men Ungarn — ikke bare Ungarn, men
nu ogsaa Østrig. Skal jeg abdicere⁵²?
- (574) Rudolf: Ja. Det bli'r nødvendigt.
- (575) Franz Josef: Du har Slottet her
og een, een gammel Mand i denne Stue.
Derude ligger alle Folk og sover.
Hvad vil du svare dem, naar de nu vaagner op
og spør', hvad du har gjort med Kejseren?
- (576) Rudolf: Hvad svarede du selv, da du tog Kronen
fra ham, der bar den?
- (577) Franz Josef: Der er ikke een,
der følger dig, min Dreng, undtagen de,

---

⁵²*abdicere*: Latinsk ord ("abdicare"), som betegner det at frasige sig en værdighed. Ordet bruges især om fyrster, men også i forbindelse med at nedlægge regeringen. [ODS]

der tjener paa det. Det, du giver til dem,
det maa du tage fra andre. Kan du klare
en Borgerkrig?

(578) Rudolf: Du glemmer stadigvæk,
at Tiderne forandres. Det, du tilbød,
da du blev kronet, er der ikke en Sjæl,
der ønsker mer.

(579) Franz Josef: Det har de aldrig gjort.

(580) Rudolf: Men naar jeg byder nu, det Tiden kræver,
saa kommer de til mig, og du er glemt.

(581) Franz Josef: Og du vil tro, naivt, paa det, du lover,
og stole paa, at Ærlighed og Retfærd
nok hjælper, — og saa har de dig i Struben.
Aldrig har nogen Konge haft det Valgsprog:
Ingenting for mig selv. Men det har jeg.
Jeg selv forlanger intet. Jeg vil forme
den Sjæl, jeg ejer, til et Instrument til
at skabe Ret og Sandhed. Det er muligt,
de første Skridt, vi tager, bliver vilkaarlige
og haarde, men har vi Magten først,
fjerner vi al Slags Tryk og Tvang fra oven
og lader saa Haven vokse, som den vil.

(582) Franz Josef: Hvis jeg nu tager min Afsked, hvad bliver saa
dit første Skridt som Konge?

(583) Rudolf: At give Folket
fuldstændig Frihed —

(584) Franz Josef: Ja. Men jeg kender
da et Par hundrede Mennesker i Ungarn
og en tre-fire hundrede her i Østrig,
som først maa dø, hvis du skal blive Hersker,
Ja, jo, — det maa de. Mellem dem er jeg.

(585) Rudolf: Jeg skulde ikke tro, der er saa mange.

Dø? Lad os sige fængsles.

(586) Franz Josef: Nej. Nej, da er alle
som ham, den Tjener, I har dræbt der ude.
Saa længe som de lever, vil de kæmpe.
Og de har Venner. Koinoff der vil leve,
for Snoge skifter Ham. Men de, som ikke
kan krybe, de maa dø. Jo! Uundgaaeligt,
hvis du skal holde bare fjorten Dage.

(587) Rudolf: Jaja, saa maa de dø.

(588) Franz Josef: Javel, du tænker
paa nogle faa, som ingen Rolle spiller.
Men dine egentlige Fjender, dem
der ejer Magt og Mod og Vilje, dem
lader du leve, for dit Hjerte er
for blødt til mere end en mindre Slagtning,
og eftersom de ikke dør og ikke
har nogen Hæmninger i Smag med dine,
saa sprætter de dig op.

(589) Rudolf: Og eftersom
det maa forhindres, tager jeg Konsekvensen.

(590) Franz Josef: Hvad siger du?

(591) Rudolf: Fortolk det som du vil.
Jeg gør det.

(592) Sceps: Dette er en meget sælsom
⁵³Begyndelse.

(593) Johan: Men logisk. Der er ingen
Vej udenom.

(594) Marie: Nej, Rudi, det er ikke
den rette Vej.

---

⁵³sælsom: Ejendommelig, bizar.

- (595) Rudolf: Det er den Vej, som vi er slaaet ind paa uden Vej tilbage.
- (596) Sceps: I sager, saa alvorlig som denne, er De, Prins Rudolf, pligtig til at spørge os andre, før De træffer en Beslutning.
- (597) Rudolf: Ja senere. Men dette er for Tiden en Militæraktion, hvor Een maa føre.
- (598) Sceps: Begynder De med Storforfølgelse, da er min Pen unyttig. Jeg er ikke en letkøbt Journalist. Det, som jeg tror paa, det skriver jeg. Men dette er jo rent ud en morderisk Taktik og uden nogen som helst Nødvendighed for Lov og Orden.
- (599) Rudolf: Saa vil De ikke samarbejde med os?
- (600) Sceps: Nej.
- (601) Rudolf: Nej? Saa faar De ikke Lov til at trykke noget, før end vi gi'r Lov.
- (602) Sceps: Censur! Vil *De* Censur?
- (603) Rudolf: Til det staar klart, hvem der regerer, bliver vi ganske nødt til at slaa Oppositionen ned.
- (604) Sceps: Bliver nødt til? Nødt til?
- (605) Rudolf: Tag Deres Plads iblandt os eller gaa.
(*Sceps tier*)
- (606) Franz Josef: Dit Styre aabnes med at sætte Drømme paa Døren. Vi er altsaa enige om, at jeg skal abdicere. Og hvad har du saa i Sinde

at gøre?

(607) Rudolf: Jeg staar kun mig selv til Ansvar.

(608) Franz Josef: Saa længe der er Folk til Stede, bør du dog lade, som der er en Gud, du staar til Ansvar for. Endnu et lille Spørgsmaal: Naar du har taget de 7 Hundredes Liv, og de er dirigeret under Jorden med al Festivitas, hvad gør du saa med deres Ejendom? Skal dine Venner betænkes med den?

(609) Rudolf: Ikke mine Fjender.

(610) Franz Josef: Godt! Ren Besked. Godnat. Jeg føjer til – med Kongernes berømte smukke Fromhed — et Haab om, at vi ses igen i Himlen.

(611) Rudolf: Godnat!

(612) Taafe: Godnat.

(613) Hoyos: Skal Vagten komme?

(614) Rudolf: Ja.
Tag Kejseren og Taafe i Forvaring.
Hvad Koinoff angaar, se at faa ham skudt,
naar det kan passe!

(615) Koinoff: Deres Majestæt

(616) Rudolf: Spar Underdanigheden!

(617) Franz Josef: Var jeg dig,
beholdt jeg ham. Men det er underordnet.
Saa gaar jeg da. Idet jeg først blot ønsker
dit Kabinet⁵⁴ til Lykke med en Kejser,

---

⁵⁴Kabinet: Fra fransk "cabinet" eller italiensk "cabinetto". I denne sammenhæng bruges ordet om en forsamling eller et kolle-

der vil faa min Regering til at staa som
 en Baggrund for sig, helt guldalderagtig⁵⁵,
 i hvilken Bødlens Økse bare faldt som
 et Punktum hist og her. Naar du nu gøder Jorden
 med *mine* Venners Blod og planter dine i det,
 saa kan jeg din Historie udenad. —
 Ja, endnu eet: Du har et enkelt svagt Punkt:
 Prinsesse Stefanie, din Hustru stadig.
 Et Brud med hende gør Europas Magter
 højst trevne⁵⁶ til at anerkende dig.
 Hold Blodet svalt en Stund endnu, giv Tid
 med din Forening med Vetzera.

(618) Rudolf: Havde
 det ligget i din Kejserslige Haand
 at faa mit Blod afsvalet, stod vi ikke
 paa dette Sted i denne Nat.

(619) Franz Josef: Du søger
 Dig Trøst, min Søn, ved et ret tvivlsomt Bryst.
 Jeg kender denne Dame bedre, Rudolf,
 end du.

(620) Rudolf: For Satan, al den Omsorg for mig,
 hvad skal den til? Til at forgifte, hvad
 jeg har at gøre — smitte os med din
 Spedalskhed i dit sidste Aandedræt.
 Ud med dem. Jeg har hørt paa det for længe.
*(Vender Ryggen til. Pause. Taafe træder henimod Døren. Koinoff løber, med en Dolk
 i Haanden, tværs igennem Gemakket mod Rudolf) .*

(621) Franz Josef: Rudolf! Rudolf!
*(Han kaster sig mellem Rudolf og Koinoff og slynges i Gulvet. Hoyos og Ærkehertug
 Johan griber Koinoffs Arme, og Dolken falder. Rudolf bøjer sig over Franz Josef,
 og hjælper ham, saa han langsomt rejser sig) ,*

(622) Koinoff: Hvad standser De mig for? Vil De da dø?

---

gium af fyrstens betroede rådgivere, et stats- eller ministerråd. [ODS]

⁵⁵*guldalderagtig*: Begrebet betegner en lykkelig tid eller et tidsafsnit, der er det bedste, fuldkomneste i en eller anden henseende: en blomstringstid eller -periode. [ODS]

⁵⁶*trevne*: Ældre nydansk for langsom, træg. [ODS]

- (623) Rudolf: Af hvad Grund vover du dit Liv for mit?
- (624) Franz Josef: For du har Liv i dig til 40 Aar,
jeg kun til en 10-12, og vi er ens.
- (625) Rudolf: Gaar du med i mit Oprør mod dig selv?
- (626) Franz Josef: Men Knægt da, jeg har vundet, jeg har vundet.
jeg ser jo nu, hvordan en Konge efter
mit Hjerte følger mig, en bedre end
jeg selv, en Konge, ja, en Habsburg Konge.
Ja, naar du taler, taler Wittelsbacher
og Taaber af din Mund, men naar du handler,
da er du *min* Søn, og den lange Strid i
dit Blod imellem mig og Kejserinden,
fra du blev avlet, den er nu forbi,
og jeg vil sejre ved at dø.
- (627) Rudolf: Regere
som du, det vil jeg aldrig.
- (628) Franz Josef: Nej, du prøver
først med Reformere, og saa lærer du,
Reformerne er kun de Regnepenge,
enhver Regering bruger, naar den spiller
om det, som den vil opnaa. Ogsaa jeg
har prøvet det og fandt det brugbart. Naa,
vi bød Godnat, og Vagten er parat,
og du har travlt, men før du lægger dig,
kig i den lille sorte Bog paa Pulten;
læs et Par Ord i den. Jeg tror du finder,
at du har ikke spildt din Tid med det.
(*Fangerne føres ud. Koinoff mellem Hoyos og Johan*).
- (629) Rudolf: Nu er jeg det, jeg hader. Det, jeg gør
det er jo, — Ord for ord, og Mord for Mord —
hans Tronbestigning!
- (630) Marie: Du har sagt engang,
en Konge er jo kun et Menneske,
men han har Magt at gøre Mennesker fri.

(631) Rudolf: Nu ser jeg, i et Lyn, at den, der tænker
paa Ret og Sandhed, vinder aldrig Magten,
og den, der vil ha' Magt, maa piske sin
Retfærdighed og sin Barmhertighed
og lære dem at sidde pænt. Jeg *har* jo
vidst det, saadan som Børn ved, hvad der staar
i Bøgerne, men jeg har troet, der kunde
ske et Mirakel i mit eget Sind
og gi' min Tanke Vinger. Og nu staar
vi her og røver fra de andre det,
som de har røvet, nævn mig saa den Tanke,
det Bud fra Guder eller Mennesker,
som kunde lede os til Ret og Retfærd!
Er det da bare det, at man la'r Folk
beholde det, de allerede har?
Al Ret til Ejendom gaar jo tilbage
til Røveri og Mord. Nu har jeg rejst
mit Krav med Mord, aldeles som min Fader
for længe siden rejste sit. Og nu,
nu overtager jeg et Aktieselskab,
der holdes oppe ved Bedrageri
og Vold og Svindel. Resten er — Parfume.
En Konge er den Mand, der vogter Truget
for dem, der staar med deres Fødder i det.

(632) Marie: Hvor kan du vide det?

(633) Rudolf: Det er den Lære,
de gamle lærte os, da vi var unge,
men den er grufuldt sand. Og sand for mig;
da jeg kom ind i Stuen her, — da jeg
forstod, at det var min, — da jeg forstod,
Franz Josefs Magt var min, — da gik min Styrke
fra mig, til ham, og jeg var ikke mere
mig selv, for hvem som helst, der sidder her
paa hans Plads, bli'r som han, — og bli'r som jeg!
(*Han sidder ved Bordet og leger med Notesblokken. Marie kommer hen og lægger
sin Haand over hans*) Lad Manden leve! Lad
den gamle Mand kun leve!

- (634) Marie: Læs det ikke!
- (635) Rudolf: Nej. Jeg vil ikke læse det, behøver det ikke nu, ved, hvad jeg har at gøre. Hvis er den skrift?
- (636) Marie: Ja.
- (637) Rudolf: Din! Hvad har du skrevet?
- (638) Marie: Det er en Dagbog —, hvor vi gik og stod, da vi først mødtes.
- (639) Rudolf: Hvordan kommer den, Marie, her?
- (640) Marie: Jeg var et lille Fæ, jeg havde set dig ved et Bal engang — og tilbad dig, som alle tilbe'r dig. Saa skete det en Dag, at Baronesse von Neustadt trak mig lidt til side for at fortælle mig, hun kunde arrangere et Møde med dig, blot jeg vilde holde lidt regnskab over, hvad jeg tog mig til og hvor vi opholdt os —
- (641) Rudolf: Rapportere altsaa! Til ham? Og saadan gik det til, du lærte at kende mig.
- (642) Marie: Ja, altsaa bare lige den første Tid. — Aa, Rudolf, tro mig, hør' du, det er jo ingenting, slet intet staar der, du ikke godt maa se. Da jeg kom til at elske dig, saa holdt jeg op, jeg gjorde. Du tror mig, du, som ved, jeg elsker dig.
- (643) Rudolf: Jeg tror dig. Og har elsket dig. Men at det er med dig, som ham. Aa de Koinoffer! Se, de er Kvinden i din Arm, de er den Kærlighed, hun byder dig, de er

din Kærlighed til hende. I Musikken,
du hører, er de; i den Slurk, du drikker,
nedsvælger du dem, og det drypper,
det regner med dem! Aa, jeg har vist elsket
dig, mere end jeg vidste, mere end
jeg vidste.

(*Hoyos og Johan kommer tilbage*) Der var lidet levnet mig
af det, der gaar paa Jorden, som jeg ikke
gad spytte paa. Nu er der ingenting.
Min elskede, min Dronning skulde hun
ha' været, og han sendte hende til mig,
saa at hun kunde sove med mig for
at referere det. Selv det var hans.
Lad ham beholde det, lad ham beholde
sin Jord, hvor Mænd maa krybe, og hvor Kvinder
maa krybe under dem — og Ord er Løgne.
Syg er jeg af det, syg, til Døden syg.
Lad Vagten rundt om Slottet — send den hjem,
Grev Hoyos, vor Revolution er aflyst.

(644) Hoyos: Kanhænde Deres. Ikke min. Jeg ønsker
slet ikke at faa ekspederet mig
3 Alen under Jorden.

(645) Johan: Træk du dig
tilbage, har du Lyst. Jeg gør det ikke.

(646) Rudolf: Saa overtag det! Du er nærmest til det.
Tag Østrig! Velbekomme.

(647) Johan: Vil du lade
os dø som Hundehvalpe?

(648) Rudolf: I dør ikke.
I faar en Ordning eller slipper bort.

(649) Hoyos: Er dette Alvor?

(650) Rudolf: Skynd Jer over Grænsen.
Det sner endnu, og Blodet, som vi udgød,

er blevet dækket. Faa den lille Fyr,
som faldt paa Kongens Tærskel, faa ham fjernet,
saa ikke Folk, der kommer her, skal snuble
og gøre Anskrig. Hvordan var det, nævnede
De ikke Jagt — og Mayerling var Stedet?
Det vil jeg prøve. Har I Brug for mig,
saa er jeg der! (*til Marie*) Det gjorde du nu godt.
Den sidste Rest af alt, hvad jeg har troet paa,
den fik du fjernet.

(651) Marie: Skal jeg blive her?

(652) Rudolf: Nej, det er bedst, du gaar med Hoyos.
Tag Dem af hende, for *min* Skyld, Grev Hoyos.
Sørg for, hun slipper bort i sikkerhed.
(*ud af Døren*) Til Helvede med disse døde Mænd!
Nu skal jeg se hans Øjne for mig i
al Evighed.

(653) Marie: Rudolf...

Tæppe

6. Akt: Tredie Akt.

Rudolfs Lejlighed i Jagtslottet Mayerling. Værelset er enkelt møbleret, der er ikke stort mere end et Skrivebord, et Bøsestativ og et Antal Stole. Der er en Kamin i Baggrunden, samt en Dør til Soveværelset. Indgangsdøren fra Forstuen er tilhøjre. Til venstre to gardinbehængte Vinduer. Det er Daggry næste Dag, det begynder just at lysne før Solopgang. Tre Skud høres i det fjerne med forskellige Mellemrum, saa to endnu, som om en Flok Fugle pludselig blev jaget op. Der høres en Banken paa Forstuedøren, en Pause, og Loschek kommer ind. Han standser, idet han ser mod den aabne Sovekammerdør.

(654) Loschek: (*dæmpet*) Deres Højhed.
(*Rudolf ind i Slobrok med en Del Breve i Haanden*) Deres Højhed befalede mig at vække Dem ved Daggry.

- (655) Rudolf: Ja, er det allerede Daggry?
- (656) Loschek: Den er straks 6.
- (657) Rudolf: Er Hoyos i Nærheden?
- (658) Loschek: Jeg tror, han er paa Jagt nede i Underskoven sammen med de andre. De gik ved 5-Tiden.
- (659) Rudolf: Ja, jeg hørte dem knalde løs. Jeg har skrevet Breve, Loschek.
- (660) Loschek: Javel, Deres Højhed.
- (661) Rudolf: Se, Loschek, De har jo aldrig svigtet mig i noget, undtagen i korte Perioder, da De indskrænkede min Spiritus-Ration —
- (662) Loschek: Aah —
- (663) Rudolf: Og saaledes forlængede mit Liv hen imod en højst tvivlsom Afslutning. Hvis den Afslutning skulde komme brat, har jeg her forekommet den ved nogle Meddelelser til mine Venner. De opbevarer dem for mig, saa ingen finder dem, medmindre — og til da. Forstaar De mig?
- (664) Loschek: Alt for godt, Deres Højhed —
- (665) Rudolf: Naa, det er jo ikke noget, der foreligger, det er ikke overhængende. Bare, at den Nyhed har naaet mig, at vi alle skal dø engang. Asrael, Dødsenglen⁵⁷, kom til mig i Nat og sagde mig, at jeg ligner min Far. Jeg følte, at der faldt en Fjer fra hans Vinge, og der, hvor den ramte min Tinding, var Haaret blevet graat nu til Morgen. Naar vi ved, at vi skal dø, Loschek, hvad er saa Forskellen, om vi er døde eller ej?

---

⁵⁷Asrael, Dødsenglen: Asrael eller Azrael er navnet for ærkeenglen for døden i den islamiske og hebraiske tradition.

- (666) Loschek: Det er den største Forskel i Verden, Herre.
- (667) Rudolf: Jeg aner ikke, hvilken Fremtid min kære Far planlægger for mig, om overhovedet nogen. Lad mig se Grev Hoyos, naar han er færdig med Agerhønsene.
- (668) Loschek: Javel, Deres Højhed.
(*ud. Spredte Skud høres udefra. Rudolf gaar til et Vindue*)
- (669) Marie: (*ind i Natkjole*) Rudi!
- (670) Rudolf: Ja.
- (671) Marie: Jeg vaagnede halvt og rakte efter dig, men du var borte, og da greb en Angst mig, saa hvis jeg ikke havde fundet dig, saa tror jeg, jeg var død.
- (672) Rudolf: Ja, eller gaaet tilbage til din Seng og vaagnet siden og bedt om Frokost
- (673) Marie: Dril mig ikke, Rudi.
Det Skær paa Ruden, er det Solopgangen?
- (674) Rudolf: Ja.
- (675) Marie: Saa er altsaa Solen til endnu, men aah, hvor er det koldt.
- (676) Rudolf: Nu skal jeg bede dem tænde Ild.
- (677) Marie: Hvem var min elskede i Aftes, imens du elskede mig?
- (678) Rudolf: Jeg kan betale.
(*Holder Penge frem imod hende*) Du kender vel Beløbet? Det er det, man plejer her i Wien.

(679) Marie: Er det Taksten for
Prostituerede?

(680) Rudolf: Du kender den?
(Marie ser paa ham, svarer ikke) Der er jo dem, der synes, det er for lidt,
naar man har haft en Kvindes Sjæl en Nat.
Det lader til, at den er mere værd
om Natten. Hvis man undersøger den
ved Dagens Lys, saa er den Skarn og Smuds,
som alle andre Menneskers. Tag Pengene.

(681) Marie: Saa ondt du saarer mig.

(682) Rudolf: De Rifter. Bare
Indbildninger. Med en ny Kjole er de
straks lægte halvt, og faar du saa en Cocktail
af Stjernesvær, 3 Kys og saa en Ring,
saa er de væk, ej værd at tale om.

(683) Marie: Hvad har jeg gjort dog?

(684) Rudolf: Dersom du gaar ned
og standser 3 Forretningsmænd paa Gaden
og spørger dem, hvad de lever af, saa svarer
de Mad og Drikke. De er vis paa det.
De nævner ikke et Ord om nogen Tro
paa noget, som de ingen Sinde saa,
de ymter ikke en Lyd om nogen Dragning
imod et Lyssvær —
Men kender man dem dybere end blot
til Fiskeøjnene og Vommen, kender
dem endnu bedre, end de gør det selv,
saa brænder dog hver enkelt af dem Lys paa
et Alter i det skjulte i sit Sind.
Tit skjult endogsaa for ham selv, er han
sin egen Præst for et Mysterium,
hvoraf han lever. Flaa det fra ham: Brød
og Kød og Vin er ikke næring mer.
Med Fiskeøjne og Topmave hænger
han over Diskene, men har han ikke mere

sin hemmelige, dumme tro, saa dør han.
 Den Tro, jeg ejede, var som et Luftslot,
 forankret i en Sky, den Tro, at jeg
 dog saa en mening med at være Konge,
 den Tro, at jeg med Dygtighed og Klogskab
 med grænseløs Taalmodighed og med
 en grænseløs Forstaaelse, — at jeg,
 jeg Habsburgs Ætling, muligt kunde slaa
 den nye Friheds Mønt med nye Stempler
 og nye Tanker, løfte Mennesker
 ved deres Støvlestropper, til de vandrede
 i højere Luftlag. Det er Taabers Tro,
 men det var min, og jeg har mistet den.
 Jeg møder overalt de gamle Lænker
 og ikke en Sjæl, jeg stoler paa, ja, ikke
 engang mig selv. Saa griber jeg fortvivlet
 efter et Holdepunkt, min Kærlighed,
 – en Kvindes Kærlighed, — ej store Ting
 at bede om, naar Ens Tro, Ens hele Tillid,
 Ens hele Verden ramler sammen om En, —
 og ser, det er en lille smudsig Elskov,
 beregnende og lugtende af doven
 Champagne og af — ja, af Cigaretter
 og Pigeskolegramsens. Egned til
 at gaa til Sengs med og gi' Penge for.

- (685) Marie: Jeg har jo elsket dig, fra jeg som lille,
 som Skolepige, saa dig ride ud
 igennem Prateren med Din Prinsesse.
 Forstaar du ikke —, naar man saa pludselig faar
 et Tilbud om at møde ham, — man skal
 til gengæld bare sige, hvor han færdes, —
 og saa at mærke, hvor urimelig
 forelsket han er blevet, — ligesom jeg —,
 at en af Verdens Store, ja den største,
 ser fra det høje ned og elsker dette
 dit lille tomme Ansigt — aah, Rudi, Rudi,
 jeg tog min arme Sjæl i mine Hænder
 og sagde, er den hans, saa maa jeg gøre
 den værdig til ham, og jeg agted paa dig
 og lytted til dig, og til sidst det blev mig,

som der var vokset noget frem herinde
mer ædelt. Jeg blev skabt til Dans og Flagren.
Nu kender du mig jo, nu kan du se det.

(686) Rudolf: Hvad kom du for i Aften?

(687) Marie: Var det galt?
Jeg har jo ingenting, som er mit eget.
Jeg kom, fordi du var her, — tænkte ikke —.
Og hvorfor lukkede du mig ind, naar du
var ked af det? Jeg ved jo, det var galt.
Jeg staar mellem Kejseren og dig.
Naar jeg er borte, tager han dig til naade.
Jeg sværger dig, jeg tænkte ikke paa det.

(688) Rudolf: Saa tænk du hellere paa, min Tid ude.
Jeg er saa lidet kongelig som Loschek.
Jeg har en haandfuld Penge i min Lomme,
Snore Paa Frakken, og et Navn, jeg hader
og saa en voldsom Længsel imod Mørket,
som — som en dødssyg Køter. Kvinder har
at holde sig til dem, som gaar tilvejs
og sætte deres Hæl i *deres* Ansigt,
der synker ned, som jeg. Og hele Resten
er Ord og Ord.

(689) Marie: Jeg vilde gerne være
din Hund, for selv en Hund —

(690) Rudolf: Du fryser jo.
Vi maa have Ild.
(*Han tænder op i Kaminen*)

(691) Marie: Jeg læste en Historie
engang, om hvordan alle Mennesker
paa Jorden døde af en Pest, og der,
hvor Mennskene havde levet, kom der
en Hunderace. Deres Tro var den:
der havde engang været Guder til,
de havde gaaet oprejst og tændt Baal,
Vidst alle Ting og givet mange Bud.

Og de var stadig til, — usynlige.
Jeg tror, naar jeg har mistet dig engang,
saa vil jeg huske dig, som Hundene
huskede Mennesket.

(692) Rudolf: For de Baal, jeg tændte?

(693) Marie: Nej. Man maa have en Gud, — Og du? Hvad gør Du?
vender tilbage til din Far?

(694) Rudolf: Maaske.
Det er saa ligegyldigt, hvad jeg gør nu.

(695) Marie: Han tilgi'r dig, saafremt du opgi'r mig.

(696) Rudolf: Og dig er Verden endnu ung for, saa du
mig aldrig mere, passer det saa ikke,
saa kommer der en anden Kærlighed
og staar og fløjter udenfor dit Vindue,
og det er Vaar, og Saaret, som du mente
ulægeligt, snart er der knapt et Ar,
og Stierne der førte ind til Sorgen,
er overgroet og ukendelig,
naar vi vil søge dem.

(697) Marie: Aah ja, maaske.
Vist saa, aah ja, men jeg er ikke glad for
det, som jeg bli'r, naar det engang er sket.

(698) Rudolf: Naar det er sket, saa skænker vi det ikke en Tanke.

(699) Marie: Nej, men nu, — jeg vilde helst
i dine øjne være som en Statue,
en Statue i Skoven, borte, uset
og kold, og hvid, og en, du knap nok mindes,
men evigt uforanderligt den samme.
Nu vil jeg gaa. Er Fødder skabt til Dans,
saa maa de danse, indtil Hjertet standser.
(*Spredte Skud fra Skoven*)

- (700) Rudolf: Aa, Hjerter holder godt; alt andet varer de ud⁵⁸. Du ryster stadig, kom til Ilden.
- (701) Marie: Nej, jeg vil gaa i Seng nu. jeg er træt.
- (702) Rudolf: Du tilgi'r mig?
- (703) Marie: Ja, som en Hund sin Gud.
Jeg tilgi'r dig fuldkommen, og jeg tilbe'r alt, hvad du gør — blot du vil tilgi' mig, hvis jeg nu aldrig bliver anderledes.
Tilgiv mig, Rudi, (*kysser ham*) Vil du?
- (704) Rudolf: Ja. Sov vel.
- (705) Marie: Nu er jeg gladere. Nu vil jeg sove.
(*Hun gaar ind i Soveværelset og lukker Døren*) (*Det banker paa Forstuedøren*)
- (706) Loschek: (*ind*) Grev Hoyos. Deres Højhed.
- (707) Rudolf: Ja.
- (708) Hoyos: (*ind*) Godmorgen!
- (709) Rudolf: Det lader til, De aldrig sover.
- (710) Hoyos: Jeg har ikke Deres Højheds Fristelser.
En Vogn med Kejservaabnet paa Siden
gled over Bakken nu.
- (711) Rudolf: Den kommer her?
Saa er det kejseren!
- (712) Hoyos: Ja.
- (713) Rudolf: Hvordan staar De Dem med ham?
- (714) Hoyos: Aah, som jeg har sagt, han slog os ned med Lynets Fart og gav os vor

---

⁵⁸*varer de ud*: Ordet "at vare" betyder i denne særlige formulering, at de lever længere end alt andet, de overlever. [ODS]

Pardon med blot et Knips af Fingrene
og strøg saa sine Whiskers. Jeg var ikke
i Naade før, og er det ikke nu.

Det er det hele.

(*Et enkelt dæmpet Skud høres*) Hvad vil *De* nu? Kysse
og underkaste Dem?

(715) Rudolf: Ja, hvorfor ikke?
Af Ulvens Tand og Lammets Bagdel vælger
jeg helst at spille Ulven.

(716) Hoyos: La'r sig sige.

(717) Rudolf: Jeg fødtes halvt som Ulv og halvt som Lam.
Naar Ulven æder Lammet, — bli'r der Fred.
Vent paa mig!
(*gaar ind i Soveværelset. Hoyos gaar til Ilden. Efter en Stund kommer Rudolf tilbage
med en lille Revolver i haanden*) Hoyos!

(718) Hoyos: Ja?
(*Rudolf viser ham Revolveren, Hoyos gaar ind i Soveværelset. Rudolf sidder urolig.
Hoyos vender tilbage*) Naar skete det?

(719) Rudolf: I dette Øjeblik. Hun var herinde —

(720) Hoyos: Jeg maa berette det til Kejseren.

(721) Rudolf: Sig ingen noget. Bare hold dem borte.
Er — ? Hun er død?

(722) Hoyos: Ja, øjeblikkelig.
Saa! Saa! vist ved jeg, det er svært at se
en Kvinde, man har kendt, en smuk ung Kvinde
med Kugle gennem Hovedet. Men hvad. —
det er jo blot en vanskelighed mindre,
naar De engang er løbet tør for Taarer.

(723) Rudolf: Gør som jeg siger! Lad mig være ene!
(*det banker*)

- (724) Hoyos: Hvem er det?
- (725) Loschek: (*ind*) Kejserinden! Og hun be'r mig
sige, at hun be'r paa sine Knæ
om Lov at se sin Søn.
- (726) Rudolf: Hvad be'r hun for?
Lad hende komme ind.
- (727) Elisabeth: (*ind*) Hvad er det, Rudolf?
Hvad er det, jeg kan læse i dit Ansigt?
(*gaar frem, knæler hos ham*)
- (728) Rudolf: Aa —, at det sorte Gab har fat i Ulden — —
- (729) Elisabeth: Hvad er det Hoyos? Sig det?
- (730) Rudolf: Mor, aa Mor!
saa tit, saa tit som Barn, jeg trængte til dig,
du var der aldrig, og nu er vi blevet
hinanden fremmede.
- (731) Elisabeth: De holdt mig borte fra dig.
- (732) Rudolf: Nu er vi blevet fremmede for hinanden.
Det, som du vilde have mig til at gøre — —,
alt i mig, som maaske var værd at frelse,
det kom fra dig, og jeg har svigtet.
- (733) Elisabeth: Ja,
men alt det, vi har tabt, — de spildte Aar, —
dem faar vi nu. Din far er taget med mig,
aa, han har grædt den hele Nat — en lille,
en gammel og elendig Mand — fordi
hans Søn foragter alt, hvad han har gjort.
Jeg har jo aldrig holdt med ham, men vi
er blevet gamle sammen, og hans Søn
betyder mere for ham end hans Rige.
Han tilgi'r alt, — forlanger intet uden
at faa sit Barn tilbage.

- (734) Rudolf: Ja — som før.
- (735) Elisabeth: Og maa han komme?
- (736) Rudolf: Ja.
- (737) Elisabeth: Han venter, Hoyos.
(*Hoyos ud*)
- (738) Elisabeth: Det nytter ej at slaas med det, vi er.
Mig har det knækket. Det vil knække dig.
- (739) Rudolf: Du holder med dem nu?
- (740) Elisabeth: Jeg hjælper dig.
(*Pause*) (*Franz Josef ind, de rejser sig*)
- (741) Franz Josef: For at du ikke skal tro, jeg møder
med falske Løfter, har jeg medbragt her
tre lange Statspapirer, satte op i
en søvnløs Nat, med Underskrift og Segl.
Først: Amnesti for dig og dine Venner.
Her er en Fuldmagt for dig til at vælge,
hvad Plads du vil i Rigets Styrelse.
Og dette sætter dig paa Ungarns Trone,
tre Aar fra nu, selvom jeg stadig lever.
De tilbud gør jeg dig, saa myg⁵⁹ jeg kan.
For miste dig, det kan jeg ikke, Rudolf.
- (742) Rudolf: Hvad mer?
- (743) Franz Josef: Jeg har kun een Betingelse:
Vetsera.⁶⁰ Hun er en løsagtig Kvinde.
Hun lader sig købe, og hun sælger sig.
Hun bliver aldrig nogen Dronning for Dig.
- (744) Rudolf: Det har jeg sagt, hvert Ord, og hun har svaret,
at fra i Dag af vil hun være trofast,
og altid blive den, som hun er nu.

---

⁵⁹ *myg*: Betyder "bøjelig, smidig", men her bruges udtrykket overført i betydningen ydmyg eller ærbødig. [ODS]

⁶⁰ Sic. Staves ellers med "z".

(745) Franz Josef: Og det, — det tror du paa?

(746) Rudolf: Det gør jeg, ja.
En Statue i en Skov forandres mere
af Regn og Frost, end hun, som hun er nu.

(747) Elisabeth: Og — er hun *her*?

(748) Rudolf: Det er hun.

(749) Elisabeth: Jeg vil tale
med hende.

(750) Rudolf: Marie! Marie Vetzera!
(*Pause*)

(751) Elisabeth: Sover hun?

(752) Rudolf: Ja.

(753) Elisabeth: Jeg vækker hende.

(754) Rudolf: Ja!
Væk hende, hvis du kan.

(755) Elisabeth: Hvad er det, Rudolf?
(*ser paa Rudolfs Ansigt, løber ind i soveværelset, vender tilbage*)

(756) Franz Josef: Forstaar.
(*Gaar kort til Døren, ser kort derind*) Det bli'r nødvendigt, vort Besøg
her holdes Skjult. Grev Hoyos bringer os
Besked til Slottet om, hvad her er hændt.
Du gaar med os.

(757) Rudolf: Jeg bli'r her for at ordne
det mest nødvendige.

(758) Franz Josef: Ifald du bli'r her,
kan ingen Magt i Verden holde dig,
dit Navn klar af Skandale.

- (759) Rudolf: Gaar jeg tilbage denne Morgen og la'r hende bli' liggende alene her, saa vil I vinde mig fra hende Dag for Dag, saa det bli'r mine Hænder, der skal føre Europa ned i Helvede. Jeg kender mig selv, og hvad I vil af mig, og hvad jeg er, og Skæbnens sorte Planer med mig. Men af den lille Bissekræmmers Datter, Vetzera, har jeg lært, hvordan jeg kan med den Smule Tro jeg har, bevare Troen ud over Tid og al Omskiftelse.
- (760) Franz Josef: For Guds Skyld dog!
- (761) Rudolf: Du har jo ingen Gud saa lidt som jeg. Man lægger sig og sover, — saa sover man.
- (762) Elisabeth: Aa nej, min Dreng, min Dreng, det maa du ikke sige! Sig det ikke! Naar jeg har vandret gennem Slottets Gange, var der kun et, der var mig virkeligt, at du var Rudolf, var min Søn, blev Konge, selv om saa selve Slottets faste Mure opløses for mig, og jeg ikke vover at tale til de Skikkelser, jeg møder, af Angst for, at de ikke er der.
- (763) Rudolf: Vi er jo Spøgelse, vi tre, vi vandrer rundt i Europas Gange i en Drøm, der svandt, et Masketog af Konger, Skygger af Middelalderens Erobrerfjæs, en Række Djævleansigter, udslynget forlængst ved Underverdens Kræfters Udbrud, men længe døde og kun Slagger nu. Nu koger Jorden op igen, nu rejser sig nye Mænd og Folkeslag i Flamme og bli'r til Klippeblokke, ny Forsyning af Djævleansigter, Ikoner, lavet

af Menneskenes Haab om Frihed, dyrket som
 Lysbringere, men det er Voldsmænd kun
 som dem, vi fulgte. Lad dem arve Verden
 bagefter mig, og de vil eje den som
 en Bunke Hjerneskillers Grin paa Dynger,
 af Dødningben. Europas Ungdom skænker
 jeg denne evigt søde Nydelse,
 at stable deres Knogler op i Dynger,
 og øverst oppe deres Herrers Grin —
 De døende og gamle overlader
 jeg deres døende Riger, som skal pløjes
 af Dødens nye Sædemænd⁶¹, — de Taaber,
 der, som jeg selv, vil storme frem til Magten
 for at gi' Mennesker Frihed, — og bevare
 den Magt ved at slaa Mennesker ihjel,
 som det var Skik, og er, og bli'r igen, fra
 umindelige Tider til den sidste
 evindeligt. Vi er jo alle døde,
 vi tre, men fra i Dag af gaar jeg ikke
 igen i Hofburgs mørke Gange, hverken
 som Prins af Habsburg eller Wittelsbach,
 som Ulv, som Lam, ja, ikke engang som Skygge.
 Saa har jeg talt, og let om Hjertet vil jeg
 lægge mig hos Vetzera.

(*han gør et af sine smaa stive Buk, gaar ind i Soveværelset, lukker Døren*)

(764) Elisabeth: Rudolf, Rudolf, nej,
 det kan du ikke, Rudolf, du skal aabne
 for mig, din Moder.

(*et skud*)

(765) Franz Josef: Nu har vi ingen Søn —
 (*Hoyos ind*)

(766) Elisabeth: Her, Hoyos! hurtigt! Det er Rudolf, hurtigt —

(767) Hoyos: Hvad har han gjort?

(768) Elisabeth: Slaa Døren ind! Maaske
 han kun er saaret.

⁶¹Sædemænd: Samme som "såmænd" - et ældrenydansk landbrugs eller dialektalt udtryk for den person, der oprindeligt tilsæede marken ved håndkraft. [ODS]

- (769) Hoyos: Nej, jeg maa have Hjælp.
- (770) Elisabeth: Franz, Hjælp ham.
- (771) Franz Josef: Hjælpe? Vi har ingen Søn.
Hold inde med den Lab imod den Dør!
Han var for meget Prins af Blodet til
at undgaa Døden, naar han ønskede den.
Og han er død.
- (772) Elisabeth: Du ønskede ham død!
- (773) Franz Josef: Jeg holdt jo af ham. Jeg maa tænke paa,
hvordan jeg skal gaa videre uden ham.
- (774) Elisabeth: Mod hvad?
- (775) Franz Josef: Imod det Mørke, som han spaar os
— maaske. Aah, Rudolf, var jeg død for dig!
Søn, var jeg død for dig, aah, var jeg død!
Neddysses maa det. Her har ingen set os.
Grev Hoyos melder os det snart paa Slottet.
Faa Pigen i en Grav i Nat — En Ulykke.
(*Skud høres i det Fjerne*) — et Vaadeskud paa Jagten —
Frem mod det Mørke, som han varsler om.

Tæppe